

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

**ZVONY V SAKRÁLNÍCH STAVBÁCH PLZEŇSKÉHO
KRAJE**
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Monika Straková

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Hlaváček, Ph.D.

PLZEŇ 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 22. května 2020

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji panu doc. PhDr. Petru Hlaváčkovi, Ph.D. za vedení mé práce a za cenné připomínky, které mi poskytl. Velmi děkuji Spolku pro záchranu historických památek Přešticka za spolupráci a poskytnutí veškerých materiálů k mé práci.

Abstrakt: Tato bakalářská práce se zaměřuje na historii zvonů instalovaných v sakrálních stavbách největších měst Plzeňského kraje. Zvony jsou zde popsány od procesu jejich vzniku až po instalaci na kostelní věž. Práce se věnuje popisu částí zvonů, jejich vlastnostem a výzdobě. Část práce se zabývá historií zvonařského řemesla od tzv. zlatého věku až po úpadek v době pobělohorské a v době světových válek. Práce je věnována především konkrétním zvonům z vybraných sakrálních staveb Plzeňského kraje. Pro vypracování této práce byly zvoleny ty stavby, které jsou považovány za dominanty daného města. Tato část práce popisuje zvony doložené od existence stavby. Rovněž je zde zjišťováno, jak moc jsou zvony důležité nejen pro křesťanskou část obyvatelstva.

Abstract: This bachelor's thesis is dedicated to history of bells which are install in the sacral buildings of the Pilsen region. Bells are described from a process of their creation to an installment in a steeple. This work is dedicated to a description of parts of bells, their qualities and their decoration. One part of this thesis is dedicated to a history of campanology handicraft from so-called the golden era of this craft to a decadence in the era after the battle of White Mountain and during two world wars. This work is especially dedicated to specific bells from selected sacral buildings in the Pilsen region. Each sacral building was selected according to its importance to the town. This part of this work describes bells which are documented after the building had been founded. This part also shows how much were bells important not only for christian part of population.

Klíčová slova: zvony, kampanologie, řemeslo, zvonař, sakrální stavby, kostelní věž, rekvizice, Plzeňský kraj

Key words: bells, campanology, handicraft, campanologist, sacral buildings, steeple, impressment, Pilsen region

Obsah

Úvod	4
1 Kampanologie.....	5
1.1 Kampanologie jako pomocná věda historická	5
1.2 Zvon a zvonová soustava	5
1.2.1 Srdce zvonu	5
1.2.2 Závěs.....	7
1.2.3 Žebro zvonu.....	8
1.3 Výrobní proces lití	8
1.3.1 Zvonovina.....	8
1.3.2 Vytvoření profilu zvonu.....	9
1.3.3 Falešný zvon.....	10
1.3.4 Lití do formy.....	10
1.4 Akustické vlastnosti zvonu	11
1.5 Výtvarná výzdoba	12
1.6 Nápisy na zvonech	12
1.7 Svěcení zvonů	13
2 Zvonařství.....	14
2.1 Zvonařství jako řemeslo.....	14
2.1.1 Legenda o sv. Agátě.....	14
2.2 Funkce a využití zvonů ve středověku.....	15
2.3 První zmínka o zvonech na našem území	15
2.4 Zvonařství ve 13. a 14. století.....	16
2.5 Zlatý věk českého zvonařství.....	16
2.6 Zvonařství v době pobělohorské.....	17

2.7	Zvonařství ve 20. a 21. století.....	17
3	Zvony v sakrálních stavbách Plzeňského kraje	19
3.1	Katedrála sv. Bartoloměje v Plzni.....	19
3.1.1	Historie stavby	19
3.1.2	První zmínka o zvonech v katedrále sv. Bartoloměje v Plzni	19
3.1.3	Zvony v 17. - 19. století.....	20
3.1.4	Rekvizice zvonů za světových válek	22
3.1.5	Zvony v 21. století	23
3.2	Kostel Panny Marie Sněžné v Rokycanech	24
3.2.1	Historie stavby	24
3.2.2	Zvony v 17. - 19. století.....	24
3.2.3	Rekvizice za první světové války	25
3.2.4	Rekvizice za druhé světové války	25
3.3	Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Přešticích.....	26
3.3.1	Historie stavby	26
3.3.2	První zmínka o zvonech	26
3.3.3	Rekvizice za světových válek.....	27
3.3.4	Popis jednotlivých zvonů	28
3.4	Kostel svatého Petra a Pavla v Kralovicích	29
3.4.1	Historie stavby	29
3.4.2	Nejstarší zvony	30
3.4.3	Rekvizice zvonů za světových válek	30
3.5	Kostel Neposkvrněného Početí Panny Marie a sv. Ignáce v Klatovech	31
3.5.1	Historie stavby	31
3.5.2	Zvony v kostele	32
3.6	Arciděkanský (farní) kostel Narození Panny Marie v Klatovech.....	32

3.6.1	Bílá věž v Klatovech.....	32
3.7	Černá věž v Klatovech.....	33
3.8	Arciděkanský kostel Narození Panny Marie v Domažlicích	34
3.8.1	Historie stavby	34
3.8.2	Šikmá domažlická věž	35
3.8.3	Zvony k roku 1900	35
3.8.4	Rekvizice roku 1917	36
3.8.5	Zvony dnes	36
3.9	Kostel sv. Vojtěcha ve Št'áhlavech	37
3.9.1	Historie stavby	37
3.9.2	Zvony v kostele	37
	Závěr.....	39
	Summary.....	41
	Seznam použité literatury	42
	Seznam příloh.....	46
	Přílohy	

Úvod

Dominantou kostelních věží a zvonnic jsou zvony. Mají různou velikost a tvar. Ke každému zvonu se váže jiná historie, každý zvon má svůj osud. Některé zvony jsou zavěšeny v kostelních věžích a podléhají času i několik století, jiné byly poškozeny vlivy počasí, jiné nezničil ani požár kostela, další naopak nepřežily rekvizice za světových válek. Zvony se stávají součástí veřejného života měst i vesnic a jsou velmi důležité nejen pro křesťanskou část obyvatelstva jako sepětí s dějinami a pamětí daného místa.

Tématem této bakalářské práce bylo zkoumat zvony v sakrálních stavbách Plzeňského kraje, a to od procesu jejich vzniku až po instalaci na kostelní věž. Cílem bylo zjistit osudy zvonů v konkrétních stavbách, jak bylo o tyto artefakty postaráno, ale rovněž jak bylo s nimi nakládáno během dvou světových válek.

Text bakalářské práce je rozdělen do tří samostatných kapitol. První kapitola se zabývá obecně kampanologií jako pomocnou vědou historickou. Zde jsou popsány části zvonů, proces jejich výroby, v této kapitole je zmínka o nápisech na zvonech i o jejich výtvarné podobě. Druhá, méně obsáhlá, kapitola popisuje dějiny českého zvonářského řemesla od počátků do období po druhé světové válce. Třetí kapitola se věnuje zvonům v konkrétních sakrálních stavbách v největších městech Plzeňského kraje. Stavby jsou vybrány na základě jejich významnosti pro okolí a pro jejich bohatou historii. V této části jsou popsány všechny zvony, jež jsou nějak doloženy po celou dobu od existence dané stavby.

Informace pro vypracování kampanologické části jsem čerpala ze specializovaných knih o výrobě zvonů a jeho částí, například od zvonáře Petra Rudolfa Manouška z publikace „Zvonařství“. Pro část o konkrétních zvonech jsem použila literaturu a další materiály z okresních archivů Plzeňského kraje čerpajících často z farních kronik.

Nedílnou součástí bakalářské práce je v závěru připojen seznam zvonů a příslušných sakrálních staveb s fotografiemi.

1 Kampanologie

1.1 Kampanologie jako pomocná věda historická

Kampanologie je pomocná věda historická zabývající se zvony a zvonářskými výrobky. Tato nauka obsahuje mimo jiné i poznatky z jiných vědních oborů, které se týkají zvonů, tj. mechanika, akustika, hudební teorie a praxe, epigrafika, historie či dějiny umění.¹

1.2 Zvon a zvonová soustava

Zvon je nedílnou součástí kostela, lze říci také tou nejdražší částí vybavení celého komplexu sakrální stavby. Na tento vzácný předmět se dříve musela skládat celá farnost, popřípadě i město nebo patronátní osoby. Finanční prostředky pak byly věnovány na konkrétní zvon a daný církevní účel.²

Zvonovou soustavu, tj. všechny pohyblivé i nepohyblivé části zvonu tvoří: zvon, srdce zvonu (to je zavěšeno uvnitř zvonu, rozeznívá ho; závěs srdce a jeho součásti), hlava zvonu (závěs a jeho spojovací prvky), ložiska, která umožňují kyv zvonu a páka (dřevěné rameno nebo jiné zařízení) pro vedení lana. Ke zvonové soustavě se rovněž řadí i tzv. zvonová stolice, která nese zvon. Je třeba, aby srdce, hlava i ložiska spolu se zvonem navzájem „ladili“, protože jeden nefunkční díl může negativně ovlivnit nejen životnost zvonu, ale i výsledný dojem ze zvonění.

„Zvonící zvon je z fyzikálního hlediska kyvadlem (se srdcem tvoří dvojité kyvadlo), jehož dynamické účinky jsou závislé na: hmotnosti a tvaru zvonu a hmotnosti a tvaru hlavy; celkovém rozdělení hmoty; poloze těžiště zvonu; vzdálenosti těžiště zvonu od osy otáčení (osy ložišek); úhlu výkyvu (maximálním a okamžitým).“³

1.2.1 Srdce zvonu

Srdce je vnitřní součástí zvonu. Je to zavěšené ocelové kyvadlo, které rozeznívá zvon pomocí úderů do vnitřní části věnce. Zvon a srdce ovlivňují navzájem svůj pohyb. Aby mohl hlas zvonu po úderu správně zaznět, musí být vhodně zavěšeno a vyrobeno podle ideálních

¹ LUNGA, Radek a Jaroslav SOLAŘ. *Kostelní věže a zvonice: Kampanologie, navrhování, poruchy, rekonstrukce a sanace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-1236-9, s. 14.

² LUNGA, Radek a Jaroslav SOLAŘ. *Kostelní věže a zvonice: Kampanologie, navrhování, poruchy, rekonstrukce a sanace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-1236-9, s. 15.

³ LUNGA, Radek a Jaroslav SOLAŘ. *Kostelní věže a zvonice: Kampanologie, navrhování, poruchy, rekonstrukce a sanace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-1236-9, s. 19.

parametrů. Srdce by mělo být ideálně vykované z měkké oceli do tvaru hrušky. Rozlišujeme dva typy úderu srdce: nejpoužívanějším typem je tzv. srdce létající. Srdce tohoto typu bije do zvonu na horní stěny (tj. bod nejvyššího výkyvu) předtím, než se zvon vrací v kyvu zpět. Srdce provedené „na padání“ je druhý typ úderu srdce. Princip úderu je zcela opačný než u prvního typu. V tomto případě srdce bije do dolní stěny zvonu (tj. v nejnižším bodě výkyvu), ale zároveň je srdce a zvon v protipohybu. „*Ve výkyvu musí do zvonu udeřit nejmenší plochou, do místa největší tloušťky úderového okruhu – věnce.*“⁴

V průběhu staletí se tvar srdce a jeho velikost měnily dle požadovaného výkyvu zvonu. Obuškovité nebo kuželovité srdce se používalo pro vyšší výkyv, naopak pro menší výkyv bylo použito srdce s dlouhou výpustkou. Dnes je však v České republice používán tradiční tvar srdce, a to s čtyřhranným dříkem, s oválnou nebo plochou hruškovitou pěstí a s mírně se rozšiřující výpustí. Je připojeno do oka v čepci silným řemenem, jelikož se srdce nesmí samovolně „houpat“ a zpravidla musí bít pouze do věnce. Do oka v čepci je třeba dát speciální šroub, pomocí kterého pak lze usměrňovat posouvání srdce do takové výšky, aby při zvonění netlouklo pod věncem.⁵

Hmotnost srdce nelze přesně stanovit. Zda má srdce ideální hmotnost lze poznat při zkoušce zvonění. Pokud je srdce příliš těžké, vznikají při zvonění nepříjemné zesilující tóny a údery znějí tvrdě. Pokud je srdce lehké, vypadává z rytmu a nepohybuje se spolu se zvonem.⁶

Srdce má velký vliv na životnost a funkci zvonu. Samotný zvon a srdce fungují navzájem jako kyvadlo. Společně fungují pouze za předpokladu, že jsou vzájemně sladěna a správně vyvážena. Existují dva základní typy srdce zvonu, a to létající srdce a padající srdce. Kromě těchto typů ještě existuje typ „change ringing“, kde zvon dosahuje výkyvu až 360°. Tento druh srdce je typický hlavně pro Velkou Británii. Ve Španělsku najdeme zvony, které se otáčejí několikrát dokola. Naopak v Rusku jsou zvony připevněny a rozeznávají je pouze srdce.⁷ V Čechách najdeme nejčastěji zvony s létajícím srdcem. U tohoto typu je srdce

⁴LUNGA, Radek a Jaroslav SOLAŘ. *Kostelní věže a zvonice: Kampanologie, navrhování, poruchy, rekonstrukce a sanace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-1236-9, s. 25-27.

⁵BRANIŠ, Josef. *Zvon: Nauka o zvonu*. České Budějovice: (vlastním nákladem), 1892. ISBN neuvedeno., s. 13.

⁶LUNGA, Radek a Jaroslav SOLAŘ. *Kostelní věže a zvonice: Kampanologie, navrhování, poruchy, rekonstrukce a sanace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-1236-9., s. 25-27.

⁷MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6., s. 97-98.

vyrobena z jednoho kusu měkkého železa. Srdce „na padání“ nevyžaduje takový úhel výkyvu jako létající srdce. V případě padajícího srdce se neklade důraz na hmotnost srdce vzhledem k hmotnosti zvonu.

1.2.2 Závěs

Závěs, na němž je zvon připevněn, se nazývá hlava. Tato pohyblivá část zvon vyvažuje a umožňuje mu tak plynulý pohyb. Existuje několik druhů pohyblivých závěsů, a to závěs rovný a nízko nebo vysoko zalomený. Pokud je zvon zavěšen na rovném závěsu, osa kyvu prochází korunou pod úrovní ložisek. U závěsu nízko či vysoko zalomeného se koruna dostává nad osu, která prochází ložisky. Nejčastějším a nejosvědčenějším zavěšením zvonu je instalace na rovném závěsu. Zalomený závěs se používá v případech, kdy je potřeba menší síly k rozeznění zvonu, což při ručním zvonění nepůsobilo přílišnou fyzickou zátěží.

Dalším důvodem pro použití zalomeného závěsu byla úspora místa. Zvon tedy nepotřeboval tak velký výkyv, a navíc se nezatěžovala zvonová stolice. Další nevýhodou lomeného zavěšení je zatěžování koruny zvonu. Lomeného závěsu se hojně využívá například v tzv. sanktusových věžičkách.⁸ Zmenší se zde úhel výkyvu, a tudíž nedochází k narážení zvonů větších rozměrů do svislých sloupků. Hlavy zvonů se dále rozdělují na základě materiálu, ze kterého jsou vyrobeny. Rozlišují se hlavy dřevěné, litinové nebo ocelové. Od konce 19. století výrazně převažovaly ocelové hlavy nad dřevěnými. Avšak koncem 20. století dochází k návratu výroby dřevěných hlav. Důvod je prostý, hlavy dřevěné mají vyšší životnost než ty ocelové. Dřevěná hlava vydrží dlouhá staletí na rozdíl od hlavy ocelové, která má životnost nejvýše 60 let. Ocelově lomené hlavy se také snadno kroutí a mohou za nějaký čas prasknout. Dřevěná hlava by měla být vyrobena ideálně z dubového masivu a dřevo by mělo být vyschlé v přirozeně proudícím vzduchu.⁹

V průběhu staletí prošly zvonové závěsy mnohými změnami. Nejpoužívanějším materiálem bylo v dřívějších dobách dobře vyschlé a tvrdé dřevo (hlava). Zhruba v druhé polovině 19. století se začaly vyrábět závěsy z kovu. Do popředí se dostaly kovové zvonové závěsy také proto, že dřeva byl nedostatek a tím vzrůstala i jeho cena. Avšak dobře

⁸ Sanktusník je malá štíhlá věž, jež se nachází na střeše na hřebeni střechy kostele v místech, kde se uvnitř nachází hlavní oltář. Méně často se pak nachází na hřebeni hlavní lodi.

⁹ LUNGA, Radek a Jaroslav SOLAŘ. *Kostelní věže a zvonice: Kampanologie, navrhování, poruchy, rekonstrukce a sanace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-1236-9., s. 31-32.

zpracované dřevo má mnohem větší životnost než ocel.¹⁰

1.2.3 Žebro zvonu

Příčný průřez zvonu se nazývá tzv. žebro. V průběhu staletí se žebro zvonu výrazně měnilo v závislosti na historickém vývoji, kdy se ve 13. a 14. století používalo tzv. trojzvukné žebro nazývané též jako moll-oktávové žebro. Pro dobu baroka bylo charakteristické žebro sextové nebo septimové. Pro dnešní dobu je typický typ žebra oktávového. Žebro určuje zvukové a hudební vlastnosti zvonu.¹¹

V první řadě je třeba vytvořit konstrukci zvonového žebra (průřez zvonu). Výsledný tón zvonu závisí na jeho síle a tvaru. Podpisem autora zvonu je profil žebra, který si zvonáři předávají z generace na generaci. Dle nákresu zvonového žebra je pak vytvořen otočný nákres, podle kterého se bude tvarovat hliněná forma. Ta tvoří dvě části, a to vnitřní jádro a vnější plášť. Mezi těmito částmi je vytvořena dutina, kterou se bude vlévat zvonovina. Jádro zvonu je sestaveno z cihlíček, jež jsou spojené speciální hlinou. Jádro se tvaruje na základě připravené šablony umístěné na otočném rameni.¹²

1.3 Výrobní proces lití

1.3.1 Zvonovina

Zvon je odlit z tzv. zvonářského bronzu (spěže) neboli zvonoviny. Je to slitina mědi a cínu v poměru 3:1 (78 Cu : 22 Sn). Z toho cizích příměsí je přípustných okolo 2 % (olovo maximálně 1 %). Pro vysokou životnost zvonu je třeba použít kvalitní materiál. Kvalitní materiál má vlastnosti akustické (nízká rychlost šíření zvuku, nízké tlumení a velkou hustotu) a fyzikální (houževnatost, tvrdost a pevnost). Obsah cínu ve zvonovině by měl správně být 22 %. Pokud bude slitina obsahovat méně než 16 % Sn, může snadno dojít k rychlému opotřebení zvonu. Naopak pokud bude zvonovina obsahovat více než 22 %, může zvon snadněji prasknout. V minulosti docházelo často k poškození nebo prasknutí zvonů, a to z toho důvodu, že se poměr obou kovů ve slitině pohyboval ve větším rozmezí.¹³

¹⁰ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6., s. 89-92.

¹¹ LUNGA, Radek a Jaroslav SOLAŘ. *Kostelní věže a zvonice: Kampanologie, navrhování, poruchy, rekonstrukce a sanace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-1236-9., s.21.

¹² MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvony z České. Česká: Obec Česká, 2017. ISBN neuvedeno., s. 7-10.*

¹³ LUNGA, Radek a Jaroslav SOLAŘ. *Kostelní věže a zvonice: Kampanologie, navrhování, poruchy, rekonstrukce a sanace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-1236-9, s. 23-24.

Poměr obou kovů zásadně ovlivňuje tažnost, tvrdost, pevnost a tepelnou vodivost slitiny. Hodnoty všech vlastností se změnou obsahu cínu prudce mění. Špatný vliv na výsledný tón zvonu může mít další kov ve zvonovině o objemu jednoho a více procent. V důsledku toho může dojít ke zkrácení rezonance po úderu nebo k různým odchylkám v základních tónech.¹⁴

Dobrá zvonovina by měla mít šedobílou barvu, spíše i narudlou. Lom nesmí být příliš hrubý, ale také ne příliš jemně zrnitý. Vlivem času se povrch okysličuje, takže může dosáhnout barvy černé nebo zelenavé (ušlechtilá patina).¹⁵

1.3.2 Vytvoření profilu zvonu

Zvonař musí být uvědoměn o tom, k jakému účelu má daný zvon sloužit, jak byl měl být vyzdoben a jaký by měl mít zvuk. Tvorba nového zvonu začíná návrhem jeho tónu. Je třeba nejprve vytvořit návrh zvonového žebra. Výpočet profilu zvonu je velmi obtížný, ovšem návod k vytvoření správného profilu žebra si každý zvonař víceméně nechává pro sebe. Je ale zřejmé, že zvonař musí dodržet určité fyzikální zákony a respektovat rozložení sil v tělese.

Šablona je výsledkem výpočtu profilu. Ta může být vyrobena buď z dřeva nebo z kovu. Šablona se skládá ze dvou částí, a to z vnější a vnitřní. Obě tyto části jsou umístěny na nosném rameni, jež se otáčí na hřídeli. Pod každou novou formou je postavena sušící pec, na které je umístěn železný kříž se středovým čepem, do něhož se kotví hřídel pro šablonu.

Jádro je forma na vnitřní části zvonu. Tato forma je postavena z cihel, které se následně staví do tzv. kruhového komína. Vnitřní forma pak prochází několika fázemi sušení. Šablona správného zvonového typu je vytvořena pomocí na sebe se vrstvicích cihel potíraných vrstvami hlíny. Během tohoto procesu je forma postupně vysoušena zevnitř. Směs, kterou jsou potírány cihly, je jílovitá hlína s vodou. V dřívějších dobách se do této kašovité směsi přidávalo například pivo, melasa nebo koňský trus.

¹⁴ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 50.

¹⁵ BRANIŠ, Josef. *Zvon: Nauka o zvonu*. České Budějovice: (vlastním nákladem), 1892. ISBN neuvedeno, s. 7.

1.3.3 Falešný zvon

Jádrová šablona je sejmuta z ramene a pomocí druhé šablony na vnější tvar zvonu vznikne tzv. falešný zvon. Falešný zvon má stejnou velikost jako budoucí odlitý zvon. Tento hliněný model slouží pouze k tomu, aby při sušení nedošlo k výraznému zmenšení odlitku.

Hotové jádro je pokryto slabou vrstvou popela, grafitu a křídly. Na tuto směs ingrediencí je následně nanесena vrstva hlíny, která bude tvořit falešný zvon. Je nutné, aby tato směs byla nanášena rovnoměrně a zamezilo se tím tak vzniku vzduchových bublin. Vrstva nanesené směsi musí být dostatečně silná, aby bylo dosaženo potřebné vrstvy v řádu několika centimetrů. Základem pro směs na výrobu pláště je hlína s vysokým obsahem jílu. Tato směs je velmi pevná a odolná vůči žáru. Vzniká tak plášť neboli vnější část formy. Falešný zvon musí mít přesný tvar budoucího zvonu, a to včetně výzdoby. Pomocí otočné šablony se vymodeluje hliněný základ falešného zvonu, následně je forma vysušena a vypálena. Po vysušení se plášť ještě zesiluje dalšími vrstvami hlíny a následně se svazuje železnými pásy a háky. Forma je po vypálení polita vrstvou vosku, na kterou je pak umístěna výzdoba.¹⁶ Poté se forma zahřeje natolik, aby se vosk roztavil a následně shořel. V hlíně je tak na vnitřní straně pláště zanechán negativní otisk. Poté je falešný zvon odstraněn a plášť je přiložen na jádro. Mezi těmi dvěma částmi vzniká dutina na lití kovu.¹⁷

1.3.4 Lití do formy

Zvonovina se v průběhu tavení neustále míchá dřevěnou tyčí.¹⁸ Během tavby je třeba odstranit ze zvonoviny strusky a různé nečistoty, které se vyplaví na povrch. Před litím směsi do formy je třeba provést tzv. lomovou zkoušku, pomocí které se zjistí, zda je tavenina připravena k odlití. (Tavič odebere ze slitiny malý vzorek a nalije ho do malé formy kvádrového tvaru (200x50x20)). Jakmile vzorek vychladne, zvonař jej rozlomí a podle postavení krystalů určí, zda je zvonovina v pořádku.¹⁹

Jakmile tavenina prošla úspěšně licí zkouškou, může dojít k dalším krokům výroby zvonu, a to k odpichu pece. Roztavený kov je lit vyčištěnými kanálky nažhavenými dřevěným uhlím. Kov je vlit do formy a rychlost lití je kontrolována tzv. hruškou, tj.

¹⁶ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 9.

¹⁷ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 45-49.

¹⁸ Z dřevěné tyče se nemohou uvolňovat škodlivé látky, které by mohly ovlivnit složení zvonoviny. (MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 51.)

¹⁹ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 51-52.

kuželovitý ventil na vtoku. Lití zvonů začíná od těch největších po ty nejmenší. Odlití pětitonového zvonu trvá přibližně 20 minut. Po tomto procesu je třeba počkat, než zvony po odlití vychladnou. U velkých zvonů to může trvat několik týdnů.²⁰

Jakmile zvon zcela vychladne, musí se vykopat z lící jámy. Zvon musí být dokonale očištěn od hlíny. Kopání zvonu ze země omezuje vysoká prašnost hlíny a velké riziko poškození zvonu. Po vykopání a očištění může být zvon pověšen na kladkostroj a následně vyzkoušen po zvukové stránce. Pokud ovšem nedosahuje požadovaného zvuku, je třeba zvon řádně umýt vodou s pískem a případně i zakonzervovat jeho povrch voskem. Zvon je zkoušen také z hlediska kovoliteckého. Každý zvon musí mít hladký a čistý povrch a bez podstatných vad.²¹

1.4 Akustické vlastnosti zvonu

Nejdůležitějším kritériem jakosti zvonu je jeho akustická stránka. Profil zvonu neboli žebro má velký vliv na mohutnost zvonu, slyšitelnost jeho zvuku a na zabarvení a frekvenci úderů. „Zvon musí být odlitkem i hudebním nástrojem, ale dokonalý může být jen tehdy, pokud je z obou pohledů bezchybný.“²²

Měření akustických vlastností se provádí pomocí ladičky. Ladička se rozechvěje kladívkem a při shodě obou kmitočtů při doteku rozezní celý zvon. Zvonař, který provádí měření, musí mít velmi dobrý hudební sluch. Při tzv. odladění je potřeba, aby zvonař dokázal rozlišit jak zvuk ladičky, tak zvuk zvonu. Pro využití klasického zvonu je třeba brát v úvahu velikost prostoru ve věži, kvalitu zvonové stolice a stav zvonového příslušenství.²³

Při udeření na zvon vzniká celá řada tónů. V nejužším místě zvonu vznikají tóny vyšší, kdežto ve věnci vznikají tóny hlavní a uprostřed pak tóny slabší. Pokud by měl zvon tvar komolého kužele, úder srdce o stěnu by pak vytvářely nelibozvučné zvuky.

„Zpravidla jest žádoucno, aby zvon vydával patrné tóny tři: ve věnci, kam srdce bije, ozývá se tón hlavní, klepneme-li na zvon v zakřivení, zaslechneme velkou neb malou terci, nebo i kvartu tónu základního, na krku pak, kde průměr jest o polovici menší než dole, zní

²⁰ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 52-53.

²¹ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s.54.

²² MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 64.

²³ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 68.

oktáva.“²⁴

1.5 Výtvarná výzdoba

Výtvarnou výzdobu zvonu vytváří sochař z plastelíny nebo sochařské hlíny. Ze sádry je pak odlit negativní a pozitivní otisk. Sochař na sádrových deskách vytvoří písmena, ornamenty nebo reliéfy, které jsou odlité na negativu. Poté jsou tyto ornamenty polity směsí parafínu s včelím voskem a následně jsou pak na deskách vytvořeny tenké plástve, ze kterých jsou písmena a ornamenty vyřezávány. Falešný zvon je touto směsí poléván a tím získá zvon izolační voskový film. Na povrch zvonu lze pak rozmístit výzdobné prvky a následně je retušovat. Tato práce musí být hotova do doby, než falešný zvon zcela vychladne, zároveň však nesmí být zvon příliš horký, aby nedošlo k tavení voskového filmu.

1.6 Nápis na zvonech

V období gotiky byly nápisy na zvonech vcelku prosté. Obsahovaly pouze jednoduchý text ve dvou řádcích bez jakékoliv výzdoby. Kdežto v době baroka byly zvony ozdobeny ornamentálními pásy a nápisovými deskami se jmény donátorů. Gotičtí zvonáři často na zvonu zanechali nápis s letopočtem a jménem zvonáře.²⁵

Do první poloviny 15. století byly nápisy na zvonech psány výhradně latinsky. Od druhé poloviny 15. století vznikaly též nápisy české a německé, avšak ty latinské převažovaly až do první čtvrtiny 16. století. Ve 17. století bylo možno vidět nápisy ve třech jazycích: češtině, latině a němčině, a to na jednom zvonu. České legendy mizí ze zvonů v 18. století a jsou nahrazovány jen krátkými německými a latinskými legendami.²⁶

Začátek nápisu je označen křížkem, další slova jsou oddělena buď tečkami, růžičkami nebo jinými ozdobami. Do poloviny 14. století převládají nápisy na zvonech v latinském jazyce. Jsou napsané majuskulí.²⁷ Ty nejstarší nápisy se vztahují k určení, jaké měl zvon původně. Na nejstarších nápisech lze najít jména 4 evagelistů: MATHEVS*MARCVS*LVCAS*JOANNES. Zvony s těmito jmény patrně svolávaly k

²⁴ BRANIŠ, Josef. *Zvon: Nauka o zvonu*. České Budějovice: (vlastním nákladem), 1892. ISBN neuvedeno, s.6.

²⁵ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 76-79.

²⁶ RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství: studie kulturní, kterou zdělal Antonín Rybička*. V Praze: Královská česká společnost nauk, 1885. ISBN neuvedeno, s. 33

²⁷ Majuskule jsou velká písmena psaná latinkou.

bohuslužbě, při níž se bude číst svaté evangelium. Dále pak jména tří králů: CASPAR, MELCHIOR a BALTHASAR. Mezi jmény tří králů byl nakreslen symbol kříže. Zvony takto označeny obvykle byly před bouří. Zvony, které obsahovaly znění andělského pozdravení, ohlašovaly klekání (Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum). K modlitbě za mír vyzývaly zvony s prosbou: O rex gloriae, Christe, veni cum pace (Králi slávy, Kriste, přijdiž s pokojem).²⁸

V druhé polovině 14. století byla majuskule nahrazena minuskulí.²⁹ Kromě latiny se na nápisech začíná objevovat čeština. V 15. století legendy na zvonech obsahovaly už jméno zvonaře, světce, jemuž byl zvon zasvěcen, dále pak název místa, kam byl určen, ale i jména dárců, patronů kostela apod.³⁰

1.7 Svěcení zvonů

Zvony sloužící pro církevní účely byly vždy posvěceny. Je to velká církevní slavnost, při které je pořádána velká bohoslužba za přítomnosti velkého počtu věřících. Ve středověku byly zvony svěceny přímo ve výrobě během odlití. Avšak pro větší bezpečnost je tento obřad povolen pouze malé skupině lidí, a to zcela výjimečně.³¹

²⁸ BRANIŠ, Josef. *Zvon: Nauka o zvonu*. České Budějovice: (vlastním nákladem), 1892. ISBN neuvedeno, s. 33.

²⁹ Minuskule jsou malá písmena psaná latinkou.

³⁰ BRANIŠ, Josef. *Zvon: Nauka o zvonu*. České Budějovice: (vlastním nákladem), 1892. ISBN neuvedeno, s. 34-35.

³¹ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 16-17.

2 Zvonařství

2.1 Zvonařství jako řemeslo

Není známo, kdy přesně se zvonařství a konvářství dostalo na území Čech a Moravy. Pravděpodobně to mohlo být důsledkem šíření křesťanství, stavěním chrámů na našem území nebo příchodem řeholních řádů z Německa a Francie.³²

Zvonaři se snažili neodchylovat od obecných pravidel lití zvonů. Zvonařina byla vždy velmi náročným řemeslem vyžadující velkou trpělivost a velmi důkladné pečlivé přípravy. Ani samotný mistr v tomto umění si ale nemohl být vědom, zda se mu jeho dílo zcela podaří. Zkušeným zvonařům se někdy odlití zvonu nepovedlo, a proto museli celou práci dělat znovu. Zvonaři se zpočátku stávali zejména benediktínští mniši, kteří slévali zvony nejen pro své kostely, ale také pro kostely cizí. Mnoho klášterů a kostelů bylo na našem území zakládáno ve 13. a 14. v důsledku kolonizace. V 15. století během náboženských bouří a válek byla zničena většina chrámů a klášterů, spolu s nimi i zvony.

Lité zvony jsou na našem území v 11. století poměrně vzácné. Zvony nebyly zpočátku nijak zvlášť zdobené, někdy nebyly ani řádně opracovány. Důkazem toho jsou dva zvony z kláštera z Boletic u Krumlova pocházející pravděpodobně z 12. století.³³ Postupem času ale nesly výzdobu nejčastěji pomocí reliéfů z podobiznami ukřižovaného Krista nebo světců, dále pak úryvky biblických textů či datací. Zvony dostávaly jména podle účelu, který plnily např. umíráček, poledník nebo klekáníček. Malé zvony vznikaly už v 6. století n. l. a zavěšovaly se do věží křesťanských kostelů. V té době měly podobu soudku a tvar, který známe dnes, se ustálil až ve 13. století.³⁴

2.1.1 Legenda o sv. Agátě

Většina řemesel má svého patrona. Výjimkou nezůstalo ani zvonařství. Patronkou zvonařů se stala svatá Agáta. Souvislost se zvony mají její uřezaná ňadra. Svým tvarem totiž připomínají zvon. Agáta byla bohatá sličná panna ze Sicílie. Vynikala tělesnou i duševní

³² RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství: studie kulturní, kterou zdělal Antonín Rybička*. V Praze: Královská česká společnost nauk, 1885. ISBN neuvedeno, s. 4.

³³ BRANIŠ, Josef. *Zvon: Nauka o zvonu*. České Budějovice: (vlastním nákladem), 1892. ISBN neuvedeno, s. 20-21.

³⁴ JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Zapomenutá řemesla: Vyprávění o lidech a věcech*. Praha: Svoboda, 1984. ISBN 25-126-84, s. 159.

krásou, ucházelo se o ní proto mnoho nápadníků. Ona však zůstala věrná Kristovi. Agáta odmítla sňatek s chamtivým pohanem. Agáta se však stále odmítala zřeknout Krista, a tak raději podstoupila mučení, jehož součástí bylo natažení na skřípec, bičování, pálení pochodněmi, ale i uřezání ňader. I přesto, že jí sv. Petr zhojil rány, na následky mučení zemřela. Ještě než zemřela stačila říct bezcitnému pohanovi: „Nelidský ukrutníče, nestydíš se řezat prsy moje? Což nepožíval jsi v dětství prsu mateřského? Či kojila tě ohyzdná hyena? Však Bůh všemohoucí vzkřísí a oslaví zohavené tělo moje!“³⁵

2.2 Funkce a využití zvonů ve středověku

Zvony jsou využívány jak k církevním účelům, tak k účelům světským. Zvony z oblasti církevní svolávají k bohoslužbám. Každé zvonění mělo svůj účel. Jinak se zvonilo v neděli, jinak ve všední den. Večerní klekání bylo signálem k modlitbě. Jinak se zvonilo při křtu, jinak při pohřbu. Zvonění mezi 12 a 13 hodinou se nazývá „hrana“. To znamená, že se zvoní střídavě malými zvony s největším podle vážnosti zemřelého. V minulosti bylo zvykem zvonit též na oslavu vítězství. V období před husitskými válkami (roku 1399) bylo nařizeno arcibiskupem Olbramem ze Škvorce, aby se vždy v pátek ve 13 hodin rozezněly zvony za odvrát tureckého nebezpečí. V 16. století bylo zvoněno proti mrakům. Lidé totiž věřili, že otřes vzduchu způsobený zvoněním ubírá před bouří mrakům na síle.

Z hlediska světského byly zvony prvotně využívány k ohlášení hrozícího nebezpečí – poplach při požáru nebo vpád nepřítel. Zvony rovněž svolávaly ke shromáždění nebo zahajovaly trhy. Postupem času si zvony pořizovaly i radnice. Ve středověku mělo zvonění více účelů: např. tzv. soumarské zvonění, které ukazovalo soumarům cestu k nejbližšímu městu, nebo zvonění na pokoj, které ohlašovalo uzavření hospod.³⁶

2.3 První zmínka o zvonech na našem území

Zmínku o prvních zvonech z dílen českých zvonařů lze datovat už do 13. století. Za nejstarší jsou považovány zvony z Trhových Svinů z roku 1261, avšak byly zničeny při velkém požáru roku 1826. Z tohoto důvodu se za nejstarší dochovaný zvon považuje zvon z roku 1286, jenž je vystaven v Městském muzeu v Chebu. Za druhý nejstarší zvon na našem území lze považovat zvon Maria z Chlumu nad Ohří odlitý roku 1295. Třetí nejstarší zvon se

³⁵ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 6-7.

³⁶ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 16-17.

nachází v Havlíčkově Brodě. Tento stále funkční zvon jménem Vilém byl pravděpodobně odlit již roku 1300.

„Dle archivních údajů se v Čechách a na Moravě dochovalo z 13. století celkem 11 zvonů, ze 14. století 32 zvonů a z 15. století již 418 zvonů. Tento údaj roku 1983 publikoval prof. Rudolf Brabenec, který věnoval systematickému bádání po historii zvonařství téměř celý život.“³⁷

2.4 Zvonařství ve 13. a 14. století

Rozmach tohoto řemesla počal ve 13. století, kdy se řemeslná výroba přesouvala z venkova do měst. V době zakládání nových měst se rozvíjela řemesla konvářů a kovolijců, kteří později začlenili do své práce i práci zvonařskou.³⁸ Zvonařství tedy nebylo jen řemeslem církevním, nýbrž i řemeslem světským. Usedlí zvonaři měli v místě svého bydliště vlastní hutě, které byly vybavené odpovídajícím způsobem. Ve 13. století vznikaly zvony především větších rozměrů. V tomto století je možné nalézt zvony ve všech kostelích. Nejvíce se však zvonařské řemeslo rozvíjelo ve 14. století, tj. v době, kdy vznikala královská města. Toto řemeslo bylo původně kočovné, zvonaři se jím živili především v létě. Po založení královských měst se zvonaři mohli natrvalo usídlit ve městech a tam své řemeslo vykonávat.³⁹

2.5 Zlatý věk českého zvonařství

Během husitských válek byla většina církevního majetku zničena. Po těchto náboženských bouřích byla řemesla zvonařství a konvářství obnovena. Po válkách pak obnovené či zachovalé kláštery objednávaly zvony a jiné bohoslužebné nádoby nejčastěji v sousedních německých zemích.⁴⁰

V 15. a 16. století dostávali zvonaři zakázky na velké a těžké zvony, na které musely být zřízeny hutě v blízkosti objektů, pro které byl zvon určen. V 15. a 16. století se zvonaři

³⁷ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6, s. 28.

³⁸ JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Zapomenutá řemesla: Vyprávění o lidech a věcech*. Praha: Svoboda, 1984. ISBN 25-126-84, s. 159-160.

³⁹ BRANIŠ, Josef. *Zvon: Nauka o zvonu*. České Budějovice: (vlastním nákladem), 1892. ISBN nevedeno, s. 20-21.

⁴⁰ Po vynálezu střelného prachu rostl zájem o výrobu střelných zbraní. Sečné zbraně nahradily houfnice, pušky nebo děla. Vzniklo tak nové řemeslné odvětví, a to puškařství. Tomuto řemeslu se začali věnovat zvonaři a konváři. (in RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství: studie kulturní, kterou z dělal Antonín Rybička*. V Praze: Královská česká společnost nauk, 1885. ISBN nevedeno, s. 7).

z Moravy a Čech snažili co nejvíce zdokonalovat výrobu zvonů, svědčí o tom řada zachovalých zvonů z té doby, které se vyznačují vysokou kvalitou a poctivou prací. Čistě českým řemeslem bylo zvonařství až do třicetileté války, poté se o výrobu zvonů začali zajímat i řemeslníci mimo hranice Čech. Na konci 15. a během celého 16. století vznikalo v Čechách mnoho zvonařských dílen např. v Praze, Plzni, Hradci Králové nebo Kutné hoře. Mezi nejvýznamnější zvonaře té doby patřili Bartoš, Jaroš a Brikcí v Praze nebo Václav Farář a M. Eliáš v Hradci Králové. Toto období se právem označuje jako zlatý věk zvonařství, neboť na našem území vznikala velmi zdařilá díla zvonařských mistrů.⁴¹

2.6 Zvonařství v době pobělohorské

Války, které proběhly na našem území v 17. století, zapříčinily zánik mnoha řemesel, výjimkou nezůstalo bohužel ani zvonařství. V době pobělohorské dochází k velkému úpadku zvonařství v Čechách. Důsledkem toho bylo, že čeští zvonaři se vystěhovali do jiné země z náboženských důvodů, anebo zemřeli kvůli bídě a válečným útrapám. Zvonařství v Čechách bylo provozováno přistěhovalci z Německa, Nizozemska, Francie nebo Švýcarska. Ti ale nenavázali na českou zvonařskou tradici, a tak díla nebyla nijak zvlášť kvalitní. Nejen zvonařství, ale i mnohá řemesla dostávala jakýsi „cizácký“ ráz.⁴²

V době vlády Marie Terezie vznikl tzv. Ohňový patent, který stanovoval povinnost, že každá vesnice musí mít zvon, kterým by bylo možné zvonit na poplach. Tento patent obnovení zvonařství příliš nepomohl.

Úpadek českého zvonařství pokračuje i v 18. a 19. století. Došlo ke ztrátě domácích tradic odlívání zvonů, cizí mistři měli vlastní tradice. Rovněž došlo ke změnám v oblasti výtvarné, ale i v oblasti akustické. Nápis na zvonech byly psány latinsky či německy. Po stránce akustické se pouze dbalo na souzvuk hlavních tónů, nikoliv na tóny vedlejší.

2.7 Zvonařství ve 20. a 21. století

Po téměř třísetleté odmlce českého zvonařství navázal zpět na českou tradici Rudolf Manoušek starší. Po roce 1900 založil v Brně rodinnou zvonařskou firmu, kde navázal na českou tradiční zvonařskou výrobu. Firma se mimo jiné zabývala i restaurováním a

⁴¹ RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství: studie kulturní, kterou zdělal Antonín Rybička*. V Praze: Královská česká společnost nauk, 1885. ISBN nevedeno, s. 7-8.

⁴² RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství: studie kulturní, kterou zdělal Antonín Rybička*. V Praze: Královská česká společnost nauk, 1885. ISBN nevedeno, s. 8.

záchranou starých zvonů.

V období první světové války došlo k válečným rekvizicím zvonů. Proběhlo několik vln válečných rekvizicí. K první došlo roku 1916. Zde měly být zabaveny zvony vyrobené před rokem 1600. V této etapě všechny rekvírované zvony byly důkladně dokumentovány, v další etapě už nikoliv. V druhé etapě (roku 1917) prošly rekvizicí všechny zvony vážící více než 30 kilogramů. Po válce byly odebrané zvony nahrazeny novými. Avšak v době druhé světové války byly nově zvony opět rekvírovány.

K rekvizici došlo v roce 1942. Zvony z území třetí říše byly evidovány, zvony z ostatních zemí, tj. Protektorát Čechy a Morava, Francie, nebo Belgie evidovány nebyly. Zvony z těchto zemí byly jen odvezeny do skladů. Zvony z Protektorátu byly rozděleny do 4 kategorií (A, B, C, D). Do kategorie A patřily zvony, které nebyly v německém zvonovém archivu evidovány a následně byly ihned rozlity. Konkrétně to byly zvony, které byly odlité před rokem 1800, což byla téměř většina zvonů na našem území. Zvony patřící do kategorií B a C byly odvezeny na „zvonové hřbitovy“ do Hamburku a Lünen, kde byly inventarizovány. Zvony kategorie D se vyhnuly rekvizici, jelikož musely být zachovány pro vysokou uměleckou hodnotu. Dle záznamů německého zvonového archivu čítal celkový počet registrovaných zvonů přes 90 000 kusů.⁴³ Po válce na území Čech zůstala pouze dílna Rudolfa Manouška. Výroba byla přerušena v únoru 1948, kdy byl podnik znárodněn a výroba zrušena. V 2. polovině 20. století existovaly dvě dílny na Moravě, a to Dytrychovi/Brodek u Přerova a Tkadlec/Halenkov. V Čechách měl dílnu pouze Manoušek v Praze Zbraslavi.

⁴³ *Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska*. Mariánská Týnice, 1999, IX. Ročník (3).

3 Zvony v sakrálních stavbách Plzeňského kraje

3.1 Katedrála sv. Bartoloměje v Plzni

3.1.1 Historie stavby

Katedrála sv. Bartoloměje byla pravděpodobně založena spolu s městem kolem roku 1295. Není však známo, kde se původní kostel zasvěcený svatému Bartoloměji nacházel. Výstavba kostela na náměstí započala roku 1342. Trojlodní síň se budovala od roku 1360. Původně se počítalo s postavením dvou věží, postavena však byla jen jedna. V 15. století byly přistavěny boční portály. V druhé polovině 15. století byla na jižní stranu presbytáře přestavěna Šternberská kaple, jejíž autorem je architekt Hans Spiess. Věž byla zničena požárem roku 1525. Původní střecha byla nahrazena sedlovou v podobě, jako je dnes. Mezi lety proběhla celková restaurace stavby pod vedením architekta Kamila Hilberta.

Z původního farního kostela se stala katedrála v roce 1993. Téhož roku byla Janem Pavlem II. založena plzeňská diecéze.

Roku 1995 byla tato katedrála zařazena mezi národní kulturní památky. Věž je nejvyšší kostelní věží v České republice.⁴⁴

3.1.2 První zmínka o zvonech v katedrále sv. Bartoloměje v Plzni

Nejstarší zmínka o zvonech pochází z roku 1411, kdy byl pro plzeňskou farní věž slit zvon Vorel. O tomto zvonu se příliš neví, není známa ani jeho velikost. Jedná se však o nejstarší plzeňský zvon. Do konce 15. století byly pořízeny do celkové zvonové soustavy ještě čtyři zvony.⁴⁵ Zmínka o zvonu jménem Bartoloměj⁴⁶ pochází z roku 1446. Z celé zvonové soustavy byl tento zvon největší. Byl ulit s tímto nápisem: „*Anno 1446 Mense Julio fusa est in honorem S. S. V. Mariae, S. Bartholomaei et O O:S. S.: Sanctissime et Individuae Trinitatis. Amen.*“⁴⁷ Nelze však s jistotou říct, zda byl tento zvon zničen požárem roku 1507 nebo v roce 1525. Roku 1479 byl do věže instalován zvon Marie, druhý největší zvon, ulit

⁴⁴ Katedrála svatého Bartoloměje. Wikipedie [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1la_svat%C3%A9ho_Bartolom%C4%Bje

⁴⁵ SOUKUP, Jan. *Katedrála svatého Bartoloměje v Plzni*. Plzeň: Agentura David a Jakub, 2012. ISBN 978-80-260-3592-3, s. 114.

⁴⁶ V Plzni se mu říkalo familiárně Bárta.

⁴⁷ Leta 1446 měsíce července slit jest zvon ke cti nejsvětější Panny Marie, svatého Bartoloměje a všech Svatých nejsvětější a nerozdílné Trojice. Amen.

mistrem Jiljím. Roku 1520 byl ulit zvon jménem Václav plzeňským měšťanem Václavem Konvářem. Pátým zvonem ve zvonové soustavě se stal zvon Prokop. Po požáru roku 1507 byly zvony umístěny do provizorní hranice. Zvony byly přemístěny roku 1525 z tohoto provizoria na novou stolicí nacházející se na vnější části kostela u Šternberské kaple.⁴⁸

3.1.3 Zvony v 17. - 19. století

Z počátku 17. století neexistují informace o osudech zvonů ve věži. Prameny však uvádějí, že vojevůdce Mansfeld nechal údajně po dobytí Plzně snít zvony z františkánské věže a nechal je odvést do Norimberka, kde byly roztaveny a použity na výrobu děl. Plzeň o své zvony přišla hned několikrát. Poprvé se tak stalo dne 5. února 1835. Blesk udeřil do kostelní věže a zapálil ji. Požár postihl i vnitřní část věže, zapálil zvonici a všechny zvony tak roztavil. Po téměř čtrnácti dnech byly odklizeny sutiny a pod nimi bylo nalezeno mnoho roztavené zvonoviny a zbytky zvonů Bartoloměj a Marie. Po této nešťastné události bylo třeba co nejrychleji ulít zvony nové. Tímto významným úkolem byl pověřen zvonař Václav Perner. Čtyři nové zvony byly kompletně zhotoveny již 15. června 1835. Zvony byly přivezeny ve slavnostním průvodu ze zvonárny v Pražské ulici v Plzni. „*Každý zvon byl vezen na voze čtyřspřežném, zdobeném bílými věnci. Po obou stranách každého z vozů kráčely bíle oděné měšťanské dcery jako družičky.*“⁴⁹ Slavnostní křest provedl tehdejší arciděkan Josef Lindauer.⁵⁰ První „pokřtěný“ zvon dostal jméno Anna. Na tento zvon přispěl velký počet měšťanek, a proto zvon nese nápis: Nábožné měšťanky nechaly mne ulít. Tento zvon vážil kolem 6 centů. Zvon Prokop byl těžší, vážil přes 9 centů. Zvon dostal jméno Prokop jako pocta na památku hraběte Prokopa Hartmana z Klarsteinu. Na zvonu je vyobrazen sv. Prokop. Je velmi pozoruhodné, že právě tento zvon nebyl zrekvírován ani v roce 1941 a slouží dodnes jako umíráček. Třetí pokřtěný zvon byl nazván Jan. Tento zvon vážící 20 centů měl na sobě vyobrazeného svatého Jana Nepomuckého. Čtvrtý zvon byl pokřtěn jménem Marie. Ze všech čtyř nových zvonů je tento největší a nejtěžší – vážil 40 centů. Pokřtěné zvony byly z provizorní dřevěné zvonice vytaženy do věže až po téměř dvou

⁴⁸ HAVELKA, Antonín. *Nové zvony plzeňské Anna, Marie, Bárta: pamětní kniha k slavnému dni 25. října 1931, kdy nové zvony byly posvěceny a svému účelu odevzdány*. Plzeň: Antonín Havelka, 1931., s. 33-35

⁴⁹ HAVELKA, Antonín. *Nové zvony plzeňské Anna, Marie, Bárta: pamětní kniha k slavnému dni 25. října 1931, kdy nové zvony byly posvěceny a svému účelu odevzdány*. Plzeň: Antonín Havelka, 1931., s. 38.

⁵⁰ V Plzni působil mezi lety 1827-1835. Předtím působil v Přešticích jako děkan. Roku 1845 se stal biskupem v Českých Budějovicích. (in SOUKUP, Jan. *Katedrála svatého Bartoloměje v Plzni*. Plzeň: Agentura David a Jakub, 2012. ISBN 978-80-260-3592-3, s. 122.

letech. Poprvé se tak rozezněly o Velikonočních svátcích dne 25. března 1837.⁵¹

Plzeňané si museli na pátý zvon počkat tři roky. Zhotovení zvonu však provázela celá řada událostí. Přelití zvonu bylo svěřeno opět zvonaři Pernerovi. Perner neměl dostatek potřebné zvonoviny, i přesto, že měl k dispozici prasklý zvon od sv. Anny. Navíc se lití několikrát úplně nezdařilo, jelikož v ulitém zvonu našel vždy nějakou vadu.⁵² Zvon byl z tohoto důvodu dodán až v roce 1838. Mezitím byl arciděkan Josef Lindauer vystřídán ve funkci bývalým farářem v Touškově Antonínem Hlavanem. Byl to velmi vážený muž, který dokázal v každé situaci diplomaticky jednat a který požadoval vyjadřování respektu ke své hodnosti.

Problémy nastaly už při přejímání zvonu. Zvon byl veřejně vystaven a byla vytvořena speciální komise, která měla zvon schválit. Komise shledala zvon zcela vhodným jak po materiální stránce, tak i po stránce zvukové. Zvon byl slavnostně posvěcen arciděkanem Antonínem Hlavanem a mohl být instalován na věž. Při předávání zvonu byl takový zvyk, že zvonař pohostil arciděkana a městskou honoraci. Počátkem sporu mezi Pernerem a Hlavanem byla skutečnost, že zvonař Perner pozval na hostinu nejdříve městskou radu a poté až arciděkana. Perner navíc přilil olej do ohně tím, že při pozvání nepolíbil arciděkanovu ruku. Hlavan to samozřejmě pochopil jako vyjádření neúcty ke své osobě.⁵³ Při prvním zvonění Bartoloměje bylo zjištěno, že zvuk zvonu je příliš temný a neladí s ostatními zvony na věži. Arciděkan Antonín Hlavan navrhnul, aby byl zhotoven nový zvon a byl vyroben v jiné zvonařské dílně. Tento úkol byl svěřen do rukou pražského zvonaře Karla Bellmanna. Stejně tak jako Perner, tak i městská rada protestovala proti rozhodnutí arciděkana. Hlavan však trval na svém a nařídil, aby se s „Bártou“ zvonilo co nejméně. Spory trvaly bezmála patnáct let. 25. října 1852 bylo zeměpanským úřadem nařízeno zvon zničit a zhotovit nový. Václav Perner proti tomuto rozhodnutí nejednou protestoval. Nakonec však byl nucen zvon rozbít dne 8. listopadu 1853. Zvon byl roztlučen a po kusech shazován z věže.⁵⁴

⁵¹ HAVELKA, Antonín. *Nové zvony plzeňské Anna, Marie, Bárta: pamětní kniha k slavnému dni 25. října 1931, kdy nové zvony byly posvěceny a svěmu účelu odevzdány*. Plzeň: Antonín Havelka, 1931, s. 39-41.

⁵² *Farní věstník západočeských osad*. Plzeň: Arciděkanství Plzeň, 1925, IV. Ročník, (6. číslo).

⁵³ HAVELKA, Antonín. *Nové zvony plzeňské Anna, Marie, Bárta: pamětní kniha k slavnému dni 25. října 1931, kdy nové zvony byly posvěceny a svěmu účelu odevzdány*. Plzeň: Antonín Havelka, 1931., s. 42-43.

⁵⁴ SOUKUP, Jan. *Katedrála svatého Bartoloměje v Plzni*. Plzeň: Agentura David a Jakub, 2012. ISBN 978-80-260-3592-3, s. 127-128.

Nový zvon byl převezen do Plzně a byl 11. června 1854 opět pokřtěn na jméno Bartoloměj. Následující den byl vytažen na věž tesařem Vojtěchem Filipem. Nový „Bárta“ byl tak po pražském „Zikmundovi“ druhým největším zvonem v Čechách. Zvon měl v průměru 6 metrů a vážil 91 centů. Zvony se dočkaly první světové války.

3.1.4 Rekvizice zvonů za světových válek

V roce 1916 byla vydána vyhláška o rekvizici zvonů k válečným účelům, tj. zvony měly být roztaveny a poté se roztavená zvonovina používala na výrobu děl a jiných zbraní. Zvony z věže katedrály sv. Bartoloměje měly být zrekvírovány dne 4. ledna 1917. Plzeňské arciděkanství žádalo o pozdržení rekvizice zvonu Bartoloměj, avšak ministerstvo vojenství tuto žádost zamítlo. Tak 18. ledna 1917 začal proces rekvírování plzeňských zvonů. Zvony byly sejmuty z věže a následně poslány do zbrojařských firem. Největší zvony, tedy Bartoloměj a Marie, musely být rozbity ještě ve věži a jejich kusy postupně spouštěny. Na věži zůstaly pouze zvony Jan a Prokop, jelikož měly být zrekvírovány dvě třetiny zvonů na věži.⁵⁵ Po válce se stal arciděkanem Antonín Havelka.⁵⁶ Ten se zasloužil o obnovení všech zvonů, ale stalo se tak až v roce 1931. Zvony ulil další Rudolf Perner, ale už ne ve své firmě v Plzni, nýbrž v Českých Budějovicích, kam firmu po válce přesunul. Na výtvarné výzdobě zvonů se podílel Josef Drahoňovský, profesor pražské Akademie výtvarných umění. Největším zvonem se stal opět Bartoloměj. Zvon vážil zhruba 43 centů (bez hlavy a srdce) a byl vysoký 2 metry a 12 centimetrů. Druhý zvon Marie je mnohem menší. Byl vysoký 1,68 metru a vážil 27 centů. Z hlediska dekorativního lze tento zvon rozdělit na dvě části: první část obsahuje reliéf Plzeňské Madony a druhá část obsahuje velký znak Československé republiky s nápisem Pravda vítězí. Třetí zvon jménem Anna vážil pouhých 11 centů a byl vysoký 1,14 metru. Trojici nových zvonů doplnily ty „staré“, a to Prokop a Jan.⁵⁷

Během druhé světové války proběhla další vlna rekvizice, konkrétně v roce 1941. Plzeň opět přišla o zvony Bartoloměj, Marie a Anna. Nové zvony tak znovu musely být použity pro válečné účely. Jediný zvon Prokop „přežil“ dvě rekviziční vlny během světových válek.

⁵⁵ *Farní věstník západočeských osad*. Plzeň: Arciděkanství Plzeň, 1925, IV. Ročník, (7. číslo).

⁵⁶ Ve funkci arciděkana působil v Plzni v letech 1918-1945. (in SOUKUP, Jan. *Katedrála svatého Bartoloměje v Plzni*. Plzeň: Agentura David a Jakub, 2012. ISBN 978-80-260-3592-3, s. 123.)

⁵⁷ SOUKUP, Jan. *Katedrála svatého Bartoloměje v Plzni*. Plzeň: Agentura David a Jakub, 2012. ISBN 978-80-260-3592-3, s. 115.

3.1.5 Zvony v 21. století

Myšlenka na návrat zvonů na plzeňskou věž mohla být realizována až po změně režimu v roce 1989. V roce 1994 byl pořízen první zvon jménem Anna. Zvon byl slavnostně posvěcen prvním plzeňským biskupem Františkem Radkovským dne 10. prosince 1994. Zvon Anna tak doplnil osamocený zvon Prokop, který je na věži od roku 1835. V roce 2012 byla vyhlášena architektonická soutěž na dostavbu druhé věže katedrály. Na soutěž bylo přihlášeno mnoho architektů a výtvarníků. V této velké skupině se podařilo vyvolat diskuzi, ze které vyplynulo, že by bylo vhodnější vrátit chybějící zvony na věž, které zde nezvonily od druhé světové války než stavět druhou věž katedrály. Ještě v červnu téhož roku byla vyhlášena sbírka Ze srdce zvon vytvořená ve spolupráci s Biskupstvím plzeňským, katedrální farností a společností CrossCafe.⁵⁸ Díky sbírce bylo vybráno skoro devět milionů korun.

Zvony pro Plzeň zhotovuje významný český zvonař Petr Rudolf Manoušek. Zvony budou vytvořeny v holandské firmě Royal Eijsbouts.⁵⁹ Manoušek zhotovil zvony Marii a Jana Nepomuckého v létě 2013. Zvon Marie váží 1,2 tuny a stál 780 tisíc korun. Velmi zajímavé je, že tento zvon financoval pouze jeden dárcce, udělal to na počest své ženy stejného jména. Jan Nepomucký stál 1 milion korun a je větší a o půl tuny těžší než Marie. Zvon jménem Hroznata byl zhotoven na jaře roku 2014. Tento zvon byl pojmenován podle patrona plzeňské diecéze. Věž opustil jeden původní zvon Anna zhotovený roku 1994. Byl odstraněn z důvodu, že zvuk by neladil s ostatními zvony. Tento zvon byl přesunut do zvonice kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Františkánské ulici v Plzni.⁶⁰ Největší, téměř šestitunový, zvon Bartoloměj byl přivezen do Plzně 14. listopadu 2014. Dne 17. listopadu 2014 plzeňský biskup František Radkovský posvětil všechny zvony a o den později byly vytaženy do věže katedrály. Zvony se poprvé rozezněly 17. ledna u příležitosti zahájení projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015.⁶¹

⁵⁸ VEJVODOVÁ, Miroslava. Biskup požehnal novým zvonům. *Plzeňský deník*. 2014, s. 1.

⁵⁹ Tato holandská zvonařská firma vyrobila pro Japonsko nejtěžší zvon na světě vážící 36 tun.

⁶⁰ VEJVODOVÁ, Miroslava. V Nizozemí odlili Bartoloměje. *Plzeňský deník*. Plzeň, 2014, 23. 10. 2014.

⁶¹ VESELÁ, Dana. Plzeň spojí 17. ledna čtyři průvody. *Plzeňský deník*. Plzeň, 2014, 29. 12. 2014.

3.2 Kostel Panny Marie Sněžné v Rokycanech

3.2.1 Historie stavby

Děkanský kostel Panny Marie Sněžné v Rokycanech pochází pravděpodobně ze 13. století. Dne 18. srpna 1363 byl rokycanský kostel povýšen Arnoštem z Pardubic na kostel kolegiátní a založil při něm klášter augustiniánských řeholníků. Areál kláštera byl nejspíše položen mezi dnešním kostelem a děkanstvím. Nový chrám byl se stal dominantou města. Kostel byl postaven jako trojlodní bazilika s protáhlým presbyteriem a věží situovanou nad západní stranu nového kostela. Roku 1784 vypukl požár, který zničil většinu města. Požár zasáhl i chrám. Vlivem požáru se prolomila střecha a porazila hlavní strop, a tak zapálila všechno dřevěné uvnitř. Požár zničil i přilehlé děkanství a kapli sv. Anny. Opravou kostela byl pověřen stavitel italského původu Jan Ignác Nepomuk Palliardi. Kostel byl přestavován mezi lety 1784 a 1789. Kostelu chyběla věž. Palliardi vytvořil návrhy na stavbu, ale magistrát je odmítl, patrně z finančních důvodů. Proto byla u kostela dočasně vytvořena provizorní dřevěná zvonice, kam byly zavěšeny zvony. Věž byla vystavěna až roku 1823 stavitelem Františkem Högerem. Kostelní věž je dnes druhou nejvyšší v Plzeňském kraji.⁶²

3.2.2 Zvony v 17. - 19. století

První zmínka o zvonech v kostele Panny Marie Sněžné v Rokycanech pochází z roku 1660. Farní kronika uvádí, že ve věži od tohoto roku byly čtyři zvony. Ty zde byly do osudového roku 1784, kdy požár města zachvátil i kostel, a tak zvony byly zničeny. Po požáru byl kostel znovu postaven stavitelem Palliardim. Stavba děkanského kostela byla dokončena roku 1788. Věž kostela byla však postavena až roku 1823 pražským stavitelem Františkem Högerem.⁶³ Zvony tak byly dočasně umístěny v dřevěné zvonici vedle kostela. Tato zvonice zanikla roku 1823, kdy byla stavba věže již dokončena. Zvonice byla dřevěná z toho důvodu, že v případě potřeby byla postavena mnohem dříve než zvonice kamenná.⁶⁴ Náhradou za zničené zvony byly poslány do Rokycan dva zvony pocházející ze zničeného kostela sv. Michala v Praze. Tyto dva zvony byly nabídnuty rokycanskému magistrátu pražským

⁶² BOREK, David. Rokycany: Encyklopedie Rokycanska. *Rokycany* [online]. Rokycany: Rokycany, 2010 [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <http://encyklopedierokycan.sweb.cz/masarykovonamesti6.htm>

⁶³ PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. IX: Politický okres rokycanský*. Praha: Nákladem Archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900, s. 89.

⁶⁴ KUČA, Karel a Pavel RAJSKÝ. *České, moravské a slezské zvonice*. 1. vyd. Praha: Libri, 1995, ISBN 80-7277-018-7, s. 225.

zvonařem Jiřím Kühnerem.

V roce 1612 byl odlit zvon Svatého Michala. Zvon zhotovil Martin Hillger. Zvon, vážící přes 1000 kilogramů, má v průměru 121 centimetrů. Zvon nese nápis „VERBVM DOMINI MANET IN AETERNVM. ANNO DOMINI MDCXII“. Najdeme na něm značku zvonaře (v tomto případě to je medvěd v elipsovitém medailonu), dále pak je na plášti zobrazena vypuklina s obrazem bojujícího archanděla Michaela. Druhý zvon, rovněž odlit Martinem Hillgerem roku 1612, se jmenuje zvon Svatého Václava. Je menší než zvon Svatého Michala, nese latinský nápis: „SIC TRANSIT GLORIA MVNDI ANNO DOMINI MD. CXII.“ Je zde opět zobrazen reliéf tentokrát s obrazem sv. Václava.⁶⁵ Na věži děkanského kostela se pak objevil i třetí zvon, který byl odlit pražským zvonařem Jan Dietrichem v roce 1752. Tento zvon pukl a v roce 1884 byl přelit zvonařem Albertem Samassem v Lublani. Není známa hmotnost ani rozměry, dokonce ani jméno tohoto zvonu.⁶⁶

3.2.3 Rekvizice za první světové války

Rekvizice za první světové války se ani rokycanským zvonům nevyhnula. Rekvizice zvonů ze všech zdejších kostelů proběhla 19. a 20. září 1916. Jako první byl zrekvírován zvon z roku 1884. Dále pak byly zabaveny ještě tři zvony: umíráček o váze 39 kg, dále pak sanktusový zvon o váze 16 kg, a nakonec i zvon z roku 1887. Zvony sv. Václava a sv. Michala zabaveny nebyly.⁶⁷ Děkanský kostel Panny Marie Sněžné se dočkal nových zvonů už v roce 1926. Jedná se o dva zvony: zvon sv. Josefa vážící 315 kg a o výrazně menší zvon sv. Anny o váze 35 kg. Větší zvon byl umístěn do hlavní věže a ten menší do malé věže kostela. Zvony byly vysvěceny dne 27. června 1926 prelátem Antonínem Wünschem.⁶⁸

3.2.4 Rekvizice za druhé světové války

Za druhé světové války přišla další vlna rekvizice. Stejně jako plzeňské arciděkanství se snažilo pozdržet rekvizici zvonu Bárta, tak i město Rokycany se snažilo o „zmírnění“

⁶⁵ PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. IX: Politický okres rokycanský*. Praha: Nákladem Archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900, s. 110.

⁶⁶ HOFMAN, Karel. *Kostel Panny Marie Sněžné v Rokycanech: Historie – současnost – děkanové*. Rokycany: Karel Hofman, 1991, s. 14.

⁶⁷ CIRONIS, Petros. *První světová válka a Rokycansko: svědeckví kronik, seznam padlých*. Rokycany: Okresní archív, 1989, s. 19.

⁶⁸ HOFMAN, Karel. *Kostel Panny Marie Sněžné v Rokycanech: Historie – současnost – děkanové*. Rokycany: Karel Hofman, 1991, s. 14.

podmínek rekvizice a usilovalo o ponechání alespoň jednoho zvonu na věži děkanského kostela. Všechny zvony byly zabaveny až na zvon sv. Václava. Po druhé světové válce bylo zjištěno, že zvon sv. Michala přežil rekvizici a byl umístěn ve skladišti v Praze na Maninách. Město si vyžádalo převezení zvonu zpět do Rokycan. Vrácen byl 28. října 1945 a znovu posvěcen. Další zvon, svatá Barbora, byl nalezen ve skladišti ve Stříbře. Byl zhotoven už v roce 1612 a znovu vysvěcen v roce 1947. Tento zvon dodnes slouží jako umíráček. Na věž děkanského kostela se v roce 1969 dostal zvon sv. Josefa, který pochází z roku 1660. V současnosti jsou tak na kostele Panny Marie Sněžné v Rokycanech celkem čtyři zvony.⁶⁹

3.3 Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Přesticích

3.3.1 Historie stavby

Kostel zde byl postaven roku 1245 jako kaple nově založeného probošství Kladrubského kláštera. Roku 1729 byl vytvořen plán pro stavbu nového kostela. Tento úkol byl zadán významnému architektovi Kiliánu Ignáci Dietzenhoferovi. Nejdříve byla stavěna budova probošství, stavba samotného chrámu započala až 17. května roku 1750. Stavba byla na čas přerušena sedmiletou válkou. Na stavbě chrámu se podíleli stavitelé jako např. František Ignác Prée, Antonín Haffenecker, ale i Anselmo Lurago. Roku 1775 se konalo svěcení chrámu, i přesto, že chrám nebyl zcela dostavěn. Stavební práce byly zastaveny po vydání výnosu Josefa II., kdy bylo zrušeno kladrubské opatství a přeštické probošství. Roku 1892 blesk udeřil do sanktusové věže a poničil velkou část střechy nedostavěného chrámu. Během 20. století vznikaly spolky, které získávaly finance na opravu chrámu. Opravy však pozdržely dvě světové války. Významné rekonstrukce se chrám dočkal v letech 1990-1998. Barevný plášť chrámu, jak jej známe dnes, byl dokončen roku 1996.⁷⁰

3.3.2 První zmínka o zvonech

První zvon v chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Přesticích je datován do roku 1438. Zvon Marie měl nápis: „HOC OPVS PERFECTVM EST SVB PRAEPOSITO HENRICO.“ Chrám byl v této době sídlem benediktinského probošství. Během působení tehdejšího probošta byl ve věži ještě jeden zvon mající na sobě erb kladrubských opatů. O těchto dvou

⁶⁹ HOFMAN, Karel. *Kostel Panny Marie Sněžné v Rokycanech: Historie – současnost – děkanové*. Rokycany: Karel Hofman, 1991, s. 15.

⁷⁰ BĚL, Jiří. *Malý průvodce po chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Přesticích*. Přestice: Spolek pro záchranu historických památek na Přesticku, 2009, s. 5-7.

zvonech však neexistují bližší informace. Město Přeštice zachvátil roku 1590 velký požár. Shořela nejen radnice se všemi cennými spisy, ale i kostelní věž se zvony, které byly roztaveny. Po požáru byla kostelu přistavěna ještě druhá věž.⁷¹

Přeštický kostel prodal roku 1783 křenické obci zvon Panna Marie Bolestná s písemným chronogramem MLLIIIIXDLVI. Po uspořádání vznikne letopočet 1670, v tomto roce byl zvon ulit. V roce 1720 byly v Klatovech ulity dva zvony, které byly umístěny do věže nad hlavním oltářem. Těmito zvony bylo zvoněno proti bouřkám.⁷² Marie Nanebevzatá byl větší zvon vážící 105 kilogramů a Barbora byl menší zvon, který sloužil jako umíráček bratrstva sv. Barbory.

3.3.3 Rekvizice za světových válek

Do roku 1916 bylo ve věži kostela celkem pět zvonů. Tím největším byl zvon zvaný „Starý“, který vážil 12 centů. Tento zvon byl ulit zvonařem Janem Konvářem. Dalším zvonem byl zvon „Nový“ vážící 985 liber. Pět centů těžký byl zvon zvaný „Hraniček“. Čtvrtý zvon zasvěcený Nejsvětější Trojici zvaný lidově „Poledníček“ byl zhotoven opatem Amandem Streerem roku 1772. Zvon měl kolem hlavy věnec s barokními elementy a na těle byl reliéf s vyobrazenou svatou Trojicí. Na plášti má zobrazen erb kladrubského kláštera a pod ním zvonařská značka plzeňského zvonaře Jakuba Viléma Seitze.⁷³ Nejmenším zvonem byl „Umíráček“ vážící jen 50 liber. „Umíráček“ byl zhotoven významným českým zvonařem Petrem Pavlem Pernerem v roce 1824. Byl přelit z původního zvonu sv. Barbora. Tyto zvony visely na věži do osudového dne 6. prosince 1916, kdy musely být dva zvony z pěti sejmuty a zrekvírovány. Zabaveny byly zvony „Umíráček“ a „Poledníček“. Již roku 1929 byly dva odebrané zvony nahrazeny novými. Dne 29. září byly v chrámu svěceny a následujícího dne instalovány do věže. Nové zvony byly zhotoveny v Českých Budějovicích zvonařem Rudolfem Pernerem. Větší zvon s obrazem sv. Václava vážil 131 kilogramů. Obsahoval nápis: „929-1929. Na památku oslavy tisícího výročí mučednické smrti sv. Václava.“ Druhý zvon nese text: „1729-1929. Na památku oslavy svatořečení sv. Jana Nepomuckého.“ Zvon

⁷¹ MRKVIČKA, Jan Nepomuk. *Popis a historicko-architektonický průvodce barokním chrámem Nanebevzetí Panny Marie v Přešticích*. Přeštice: Spolek pro záchranu historických památek na území Přešticka, 2000. ISBN 80-238-5300-7, s. 59

⁷² Lidé věřili, že vibrace ve vzduchu způsobené zvoněním dokáží odehnat bouřkové mraky.

⁷³ HOSTAŠ, Karel a Ferdinand VANĚK. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV: Politický okres přeštický*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907, s. 82.

jménem Jan Nepomuk, který má na sobě vyobrazeného sv. Jana Nepomuckého, vážil 81,5 kilogramů. Zanedlouho začala druhá světová válka a během další rekviziční vlny přišel přeštický chrám Nanebevzetí Panny Marie celkem o 5 zvonů: o pozdvihováček sv. Vojtěch, dále pak o zvon sv. Jan Nepomucký, sv. Václav, o zvon „Nový“ a nejstarší zvon „Hraníček“ z roku 1438. Na věži chrámu tak zbyl jen zvon „Starý“. Jindřich Hlava objevil ve skladišti v Praze na Maninách zvony „Nový“ a „Umíráček“ a pomohl je navrátit do Přeštic. Zvony byly přivezeny dne 2. července 1945 a následujícího dne instalovány na severní zvonici.⁷⁴

3.3.4 Popis jednotlivých zvonů

V roce 1984 byla vyžádána kontrola stavu zvonů a akustická zkouška, kterou provedl pražský zvonář Petr Rudolf Manoušek. Ze zprávy z roku 1985 bylo patrné, že zvony a jejich zavěšení není zcela v pořádku a je třeba závady opravit. Manoušek doporučil zvonit pouze jedním zvonem v dobrém stavu, a to se zvonem zvaným „Nový“. Rovněž doporučil, že ostatními zvony by se mělo zvonit jen při slavnostních příležitostech a pouze ručně. Opravy provedla firma Okresní podnik služeb v Příbrami. Od té doby jsou na věži čtyři zvony (stav roku 2000).

Nejmenším zvonem na věži je „Umíráček“. Tento zvon o průměru 46 centimetrů byl odlit v roce 1943. Je zhotoven z jednoduché slitiny zinku a antimonu. Je velmi jednoduše zdobený, na boční straně je reliéf Panny Marie s Ježíškem a na protilehlé straně vyobrazeno tělo Krista na kříži.

Dalším zvonem je tzv. „Hraníček“ (též Marie) vážící okolo 5 centů. Povrch zvonu je hladký, bez ozdob. Na čepci je nápis na dvou řádcích psaný gotickou manuskulí, který praví, že tento zvon byl vytvořen roku 1438 během působení přeštického probošta Jindřicha, dále pak že zvon byl odlit zvonářem Petrem z Norimberka.

Zvon „Nový“ (též Josef) má v průměru 0,99 metru a váží 985 liber (=552 kg). Každé z šesti ramen koruny je zdobeno reliéfy obličejových masek. Tehdejší přeštický probošt Josef Lindauer jej nechal přelít roku 1824. Téhož roku byl i vysvěcen. Zvon byl přelít v Plzni zvonářem Petrem Pavlem Pernerem. Zvon byl zhotoven ze starého nepoužívaného zvonu. Na každé ze čtyř stran lze najít reliéfy, a to obraz Nanebevzetí Panny Marie, pod ním štít zvonáře, dále pak na zadní straně je reliéf ukřižovaného Krista s Pannou Maríí a pak reliéf

⁷⁴ MRKVIČKA, Jan Nepomuk. *Průvodcovský text*. Nепublikováno. Přeštica, 2006.

sv. Vavřince a sv. Floriána.

Čtvrtým zvonem je zvon zvaný „Starý“, jehož zhotovení je datováno do roku 1728. Jednotlivá ramena jsou zdobena hlubokým vlysem copu. Na čepci po obvodu je několikařádkový text psaný gotickou manuskulí.⁷⁵

Ve věži je místo pro pět zvonů, z toho čtyři místa jsou již obsazena výše zmiňovanými zvony. O umístění pátého zvonu se nejvíce zasadil přeštický rodák Jan Nepomuk Mrkvička. Ještě před smrtí věnoval 10 000 korun na pořízení nového zvonu. Na výrobu zvonu rovněž přispěla také partnerská města. Město Přeštice spolu s přeštickou římskokatolickou farností rozhodlo o odlišném pátém zvonu. Zvon se bude jmenovat sv. Jan Nepomucký – Zvon přátelství. Bude zhotoven holandskou zvonařskou dílnou Petra Rudolfa Manouška. Zvon tak doplní prázdné místo po původním „Janu Nepomuckém“. Nový zvon má být zhotoven 28. října 2018.⁷⁶

3.4 Kostel svatého Petra a Pavla v Kralovicích

3.4.1 Historie stavby

Kralovický kostel sv. Petra a Pavla byl založen pravděpodobně roku 1250. Původně gotický kostel byl renesančně upraven ve dvou etapách mezi lety 1575–1581. Část lodi a kaple je renesanční, avšak presbytář a dolní dvě patra jsou gotická. Na severní straně kostela je hranolová věž s cibulovou bání. Na straně jižní se nachází velká čtvercová kaple. V kryptě kralovického kostela je zřízena rodinná hrobka rodu Gryspeků.⁷⁷ Celkový vzhled kostela je vskutku zvláštní. Celá chrámová loď je postavena z tmavorudých neomítnutých cihel. Věž, presbytář a boční kaple jsou omítnuty a zdobeny sgrafity.⁷⁸

⁷⁵ HOSTAŠ, Karel a Ferdinand VANĚK. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV: Politický okres přeštický*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědu, slovesnost a umění, 1907, s. 61–63.

⁷⁶ Zvon Jan Nepomucký: Zvon přátelství. *Oficiální stránky města Přeštice* [online]. Přeštice: Město Přeštice, 2018 [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: <https://www.prestice-mesto.cz/mesto/foto-a-video/fotogalerie/zvon-sv-jan-nepomucky-zvon-pratelstvi-227cs.html>

⁷⁷ BUKAČOVÁ, Irena, Jiří FÁK a Karel FOUČEK. *Severní Plzeňsko: Landkreis Pilsen Nord*. 2., rozš. a upr. vyd. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2001. Historicko-turistický průvodce. ISBN 80-861-2523-8, s. 62–63.

⁷⁸ EBERLE, Josef. *Stručný průvodce kostelem sv. Petra a Pavla v Kralovicích: L.P. 1948*. [Praha: Melantrich, 1948], s. 2.

3.4.2 Nejstarší zvony

Nejstarší zvon se jmenoval Petr. Byl roku 1614 přelit ze starého (blíže neurčeného) zvonu zvonařem Jindřichem Senomatským ze Šternstatu ve Slaném. Byl zhotoven na objednávku rodu Gryspeků z Griesbachu. Na zvonu bylo mnoho latinských nápisů, které mimo jiné oznamují, že zvon byl ulit roku 1614 díky rodu Gryspeků: „*PensILLIs ILLo anno toLLebar In aera MoLes// qVo pestIs patrIIs cCessIt aCerba foCIIs//. Id cantu cives grato fidibusque celebrant: // ipsa meo sonitu munera die feram. // Ob curas merito PRIMAS nimiumque laborem // PAULE tuum nomen denuo fusa fero. // K. N. K. // Henricus Senomatsky de Sternstat civis Slanensis divino auxillio me fecit // a. 1614, quo in Bohemia gravis pestis grassabatur.*“⁷⁹ O tomto zvonu se říkalo, že měl velmi silný zvuk. Prý byl slyšet na míli daleko.⁸⁰ Roku 1823 však pukl a musel být přelit roku 1825 a na věž kostela se vrátil až roku 1828. Přelil jej zvonař Karel Bellmann. Nově ulitý zvon nese latinský veršovaný text, který praví, kým byl ulit a kdy pukl. Opět dostal jméno Petr. Zvon nebyl příliš zdobený, měl jen nahoře ornament s květinovým dekorem a na plášti byl zobrazen svatý Petr. Zvon „Petr“ měl v průměru téměř 165 cm a vážil 2,2 tuny. Bohužel byl roku 1917 zrekvírován pro válečné účely. K odlití „Petra“ byl roztaven ještě jeden zvon, který rovněž pukl. Původní zvon byl odlit roku 1588 zvonařem Brikcím z Cimperka. Kralovický kostel měl však i třetí zvon, který rovněž ulil pražský zvonař Brikcí z Cimperka. Tento menší okenní zvonek byl vyroben roku 1587, byl však ulit původně pro kostel v Řepině.⁸¹ Nikdo však neví, jak se do Kralovic dostal. Kostel sv. Petra a Pavla měl též čtvrtý zvon tzv. poschodní. Tento původně barokní zvon byl ulit roku 1736 a měl zvonit proti bouřkám. Naneštěstí roku 1867 pukl a za tři roky byl přelit.⁸²

3.4.3 Rekvizice zvonů za světových válek

Válečná rekvizice se nevyhnula ani kralovickým zvonům. První vlna rekvizice, tedy roku 1917, zabrala dva zvony: největšího „Petra“ a dále pak sedmdesátikilový zvon „Namšička“

⁷⁹ *Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska*. Mariánská Týnice, 1995, VIII. Ročník (4. číslo).

⁸⁰ BUKAČOVÁ, Irena. *Kostel sv. Petra a Pavla v Kralovicích*. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2010. ISBN 978-80-87185-11-7, s. 31.

⁸¹ PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století.: Politický okres Kralovický*. Praha: Archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912, s. 68.

⁸² *Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska*. Mariánská Týnice, 1995, VIII. Ročník (4. číslo).

⁸³ a Poledník vážící 170 kg. Mimo tyto zvony byl zabaven i malý dvacetikilový zvonek ze hřbitovní kaple. Zvony byly sejmuty z kralovického kostela dne 3. ledna 1917.⁸⁴

Roku 1928 byly pořízeny na věž kostela dva zvony: jeden velký zvon s vyobrazením sv. Václava vážící 635 kg a jeden menší s obrazem Zvěstování Panny Marie o váze 253 kg. Oba zvony byly pořízeny ze „sbírek a zbožných odkazů“, jak je na obou zvonech napsáno. Zvony, které nahradily ty zrekvírované, zhotovila firma Buřil a Riss v Kuklenách u Hradce Králové. Zvony byly posvěceny dne 17. června 1928.⁸⁵ Tyto dva nové zvony padly za obětí druhé vlně rekvizice, jelikož neměly žádnou historickou hodnotu. Na začátku druhé světové války kralovičtí sundali z věže Umíráček, aby ho tak schovali před rekvizicí. Po skončení války se zvon opět vrátil do věže.⁸⁶ V současné době je ve věži kralovického kostela zavěšen pouze jediný zvon, a to zvon renesanční zhotovený roku 1587.

3.5 Kostel Neposkvrněného Početí Panny Marie a sv. Ignáce v Klatovech

3.5.1 Historie stavby

Kostel (jezuitský) byl vybudován v barokním stylu prvotně podle plánů Carla Luraga a později podle plánů Jana Dominika Orsiho. Samotná stavba započala roku 1656. Stavba byla dokončena roku 1671, poté se práce zaměřovala na interiér kostela.⁸⁷ Roku 1689 došlo k velkému požáru města. Požár zachvátil i nově postavený kostel, a tak musely práce začít znovu. Více než polovina kostela shořela, požár postihl sakristii, kazatelnu, mnohé ozdoby, starou jezuitskou kolej. Prudký žár dokonce roztavil i zvony ve věži.⁸⁸ Roku 1690 byly zavěšeny dva zvony pouze v provizorních věžích. Během přestaveb po požáru mezi lety 1712–1716 byly zvony zavěšeny do zcela opravených věží (1713).⁸⁹ Stavební práce byly dokončeny roku 1717. Požár v roce 1758 zcela zničil věže, další požár o téměř třicet let později opět zničil věže, které však byly dostavěny až roku 1817. Téhož roku byly zřízeny

⁸³ Tento zvon svolával lid ke mši.

⁸⁴ Pamětní kniha fary Kralovice 1907-1961. *Porta fontium* [online]. [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: http://www.portafontium.eu/iipimage/30660429/soap-ps_00518_fara-kralovice-1907-1961_0020

⁸⁵ Pamětní kniha fary Kralovice 1907-1961. *Porta fontium* [online]. [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: http://www.portafontium.eu/iipimage/30660429/soap-ps_00518_fara-kralovice-1907-1961_0020

⁸⁶ BUKAČOVÁ, Irena. *Kostel sv. Petra a Pavla v Kralovicích*. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2010. ISBN 978-80-87185-11-7, s. 33.

⁸⁷ RUBÁŠ, Iwan. *Zajímavosti klatovského náměstí I*. Klatovy: Majka, 2012, s. 26.

⁸⁸ WAGNER, Václav. *Jezuitský kostel v Klatovech*. Praha: Vyšehrad, 1940, s. 14.

⁸⁹ WAGNER, Václav. *Jezuitský kostel v Klatovech*. Praha: Vyšehrad, 1940, s. 15.

věžní helmice, jak je známe dnes.⁹⁰

3.5.2 Zvony v kostele

K roku 1900 byly věžích klatovského jezuitského kostela dva zvony. Tím prvním je bezejmenný zvon přelitý roku 1850 ze starého zvonu. Druhý zvon byl zhotoven zvonařem Brikcím z Cimperka roku 1589. Tento zvon je vysoký 53 centimetrů a jeho průměr činí 0,69 metru. Srdce zvonu bylo ukováno roku 1794. Na zvonu lze najít erb zvonaře Brikcího z Cimperka, ale také tři velké znaky v ozdobných rámcích se třemi podpisy: MIKVLASS LAVNSKY LIDMILA KORALKOWA; DANIEL KORALEK Z TIESSIN a PAWEL KAFFVNK Z POBOROWICZ.⁹¹ Tyto dva zvony pocházejí z bývalého kostela sv. Vojtěcha na Svatojakubském hřbitově v Klatovech.

3.6 Arciděkanský (farní) kostel Narození Panny Marie v Klatovech

Farní kostel byl postaven krátce po založení města (1260). Byl původně zbudován jako basilikální stavba s vysokou hlavní lodí a nižšími dvěma vedlejšími loděmi.⁹² Farní kostel byl stavěn ve třech etapách. Původní zdivo střední části a dvě boční kobky pochází z 13. století. Chor s oběma příčnými rameny se datují do 14. a 15. století. Ve třetí stavební etapě byla postavena střední osová část, rovněž i boční portály a některé okenní rámy.⁹³

3.6.1 Bílá věž v Klatovech

Roku 1540 byla zničena chrámová věž arciděkanského kostela, a tak zvony byly umístěny na nové místo. Provizorní zvonici však zničil požár, proto byla postavena nová zvonice dnes známá jako Bílá věž (rok 1581). Po požáru 1579 byly zavěšeny nové zvony při farním chrámu do Bílé věže, a to zvon sv. Šimona a sv. Judy, které zhotovil zvonař Valentin Arnold.⁹⁴ Roku 1615 věž zachvátil požár včetně zvonů. Bílá věž byla po několik sériích požárů vystavěna do dnešní podoby až po roce 1758.⁹⁵

⁹⁰ RUBÁŠ, Iwan. *Zajímavosti klatovského náměstí I*. Klatovy: Majka, 2012, s. 26.

⁹¹ VANĚK, Ferdinand, Karel HOSTAŠ a F. A. BOROVSÝ. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století: Politický okres klatovský*. Brno: GARN, 2015, s. 74.

⁹² BÍLEK, Jiří. *Klatovské kostely*. Klatovy: Římskokatolická farnost, 2001. ISBN 80-238-9590-7, s. 7.

⁹³ VANĚK, Ferdinand, Karel HOSTAŠ a F. A. BOROVSÝ. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století: Politický okres klatovský*. Brno: GARN, 2015, s. 43.

⁹⁴ SÝKOROVÁ, Lenka a Vít ASCHENBRENNER. *Klatovy: historie, kultura, lidé*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 182.

⁹⁵ VÁŇOVÁ, Ladislava a Zdeněk PROCHÁZKA. *Klatovy město*. 2. vydání. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2000. Historicko-turistický průvodce. ISBN 80-861-2518-1, s. 90-91.

K roku 1900 byly v Bílé věži zavěšeny dva zvony. Ten první byl vysoký 1,10 metru a vážil 40 centů. Roku 1850 byl přelit pražským zvonařem Karlem Bellmannem. Na zvonu je vyobrazen svatý Pavel a napsána česká legenda o jedenácti verších. Druhý zvon byl vysoký téměř jeden metr (95 cm), průměru měl 1,28 metru. Kolem koruny je nápis: PETRVS ANTONIVS IACOMINY PASSAVIENSIS ME FVDIT ANNO 1759. Dále pak kolem dolního okraje: TOTIES IGNE OBRVTOS CLEMENTIA TVA O VIRGO IESSAE A FVTVRIS ET VLTERIORIBVS INFORTVNIIS PRAESERVARE DIGNERIS. Na západní straně zvonu vyobrazen reliéf Panny Marie Klatovské, na protější straně vyobrazen sv. Jan Nepomucký. Ve věži na presbytáři byly původně tři zvony. Ten největší zvon ulil P. A. Jacomini v 18. století, následně jej roku 1858 přelil Karel Bellmann a znovu přelit byl roku 1897 A. Schiffauerem. Druhý zvon byl přelit roku 1863, není však známo, jakým zvonařem. Ten nejmenší zvon byl ulit roku 1764 zvonařem Janem Jiřím Kühnerem.⁹⁶

3.7 Černá věž v Klatovech

Městská věž se začala stavět roku 1547 na západním konci jižní strany náměstí. Úplná stavba věže byla dokončena o deset let později. Požár stihl Černou věž několikrát, dnešní podoba věže je úpravou z roku 1872. Věž, vysoká celkem 81,5 metru, je vystavěna z neomítnutých tesaných kamenných kvádrů a lomového zdiva. Zároveň s věží byla stavěna i klatovská radnice. Společně s věžemi jezuitského kostela tvoří dominantu města Klatovy.⁹⁷

Původní zvon byl roztaven při požáru roku 1579. Zvonař Martin Jindra ulil nový zvon roku 1581, o dva roky později byl instalován do věže. Zvon se jmenoval Bartoloměj Ondřej, ale lidově se mu začalo říkat „Vondra“. Tento zvon byl ve věži téměř 200 let do osudového požáru roku 1758, kdy byl opět roztaven.⁹⁸

Město Klatovy chtělo mít na Černé věži zvon, a tak městská rada svěřila tento úkol pasovskému zvonaři P. A. Jakominimu. Úkolem byl pověřen právě pasovský zvonař, neboť se město nedokázalo dohodnout o konečné ceně s českými zvonaři. Zvonař Petr Antonín Jacomini musel na čas přestěhovat svou dílnu do Klatov, jelikož takto velký zvon by bylo

⁹⁶ VANĚK, Ferdinand, Karel HOSTAŠ a F. A. BOROVSÝ. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století: Politický okres klatovský*. Brno: GARN, 2015, s. 58-59.

⁹⁷ KUČA, Karel. *Zděné zvonice České republiky*. Praha: Academia, 2015. Průvodce (Academia). ISBN 978-80-200-2445-9, s. 144-145.

⁹⁸ RUBÁŠ, Iwan. *Zajímavosti klatovského náměstí I*. Klatovy: Majka, 2012, s.14.

obtížné převést až z Pasova. V Klatovech pak zhotovil i zvony, které pak nahradily ty požárem roztavené. Nový zvon měl v průměru při dolním okraji téměř dva metry, vysoký byl 1,54 metru a vážil skoro 4,5 tuny.⁹⁹ Zvon Vondra byl instalován na Černou věž roku 1759, rok poté instalován i radniční a popravní zvoneček.¹⁰⁰

Po roce 1930 byl zvon Vondra spouštěn z Černé věže. Důvodem byla prasklina, kterou bylo třeba opravit. Proto musel být zvon sňat z věže a byl poslán do Brna zvonařské firmě Rudolfa Manouška. Zvon se vrátil na původní místo dne 21. března 1940. Dne 24. února 1947 už zvon Vondra nezvonil na požární poplach, neboť byl nahrazen sirénou. Hlas zvonu se měl ozývat pouze výjimečně, a to při slavnostních okamžicích.¹⁰¹ Generální stávka byla započata v Klatovech zvoněním 4,5 tunového zvonu Vondra z Černé věže přesně v poledne, do toho ze všech stran houkaly sirény. Zvon Vondra se rozezněl při další významné události. Na počest zvolení Václava Havla prezidentem Československé socialistické republiky se dne 29. listopadu 1989 Vondra rozezněl v půl páté odpoledne.¹⁰² Zvon visí ve věži od roku 1760 až dodnes.

3.8 Arciděkanský kostel Narození Panny Marie v Domažlicích

3.8.1 Historie stavby

Arciděkanský kostel byl původně vybudován jako raně gotický. Tato stavba pochází pravděpodobně z 12. století. V druhé polovině 14. století je kostel ve velmi chatrném stavu, a proto byla nařízena stavba nového kostela.¹⁰³ Prostor kostela byl rozdělen šesti pilíři v trojlodní síň s hlavní lodí. Kostel stihl roku 1747 požár a vyhořel. Mezi lety 1751-1756 byl

⁹⁹ VANĚK, Ferdinand, Karel HOSTAŠ a F. A. BOROVSÝ. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století: Politický okres klatovský*. Brno: GARN, 2015, s. 88-89.

¹⁰⁰ SÝKOROVÁ, Lenka a Vít ASCHENBRENNER. *Klatovy: historie, kultura, lidé*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 279.

¹⁰¹ SÝKOROVÁ, Lenka a Vít ASCHENBRENNER. *Klatovy: historie, kultura, lidé*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 441.

¹⁰² SÝKOROVÁ, Lenka a Vít ASCHENBRENNER. *Klatovy: historie, kultura, lidé*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-018-0, s. 481-484.

¹⁰³ VANĚK, Ferdinand a Karel HOSTAŠ. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století: Politický okres domažlický*. Brno: GARN, 2015, s. 33-34.

barokně přestavěn.¹⁰⁴ Během přestavby bylo sníženo původní zdivo a gotická okna v horní části byla zazděna.¹⁰⁵ Krov chrámu a kryt věže byl roku 1822 zničen požárem. Poslední oprava byla provedena roku 1892. Tato moderní úprava zcela zastírá původní gotickou podstatu. Na severní straně se nachází nízká kaple sv. Barbory. Do každého pole chrámové lodě se otvírá původní široké gotické okno s barokní římsou.

3.8.2 Šikmá domažlická věž

K arciděkanskému kostelu patří tzv. šikmá domažlická věž, která dnes slouží jako zvonice. Věž vznikla nejspíš ve 2. polovině 13. století, v době, kdy Přemysl Otakar II. povýšil Domažlice na královské město. Původně věž sloužila jako součást městského opevnění, byla rovněž využívána jako ohlašovna požáru. Věž se zcela vymyká svým okrouhlým tvarem. Samotná věž je zajímavá ještě jednou věcí, a to odchýlením ze svislé osy o 59 centimetrů. Pravděpodobně je to způsobeno nekvalitním podložím.¹⁰⁶

3.8.3 Zvony k roku 1900

V dolní bráně domažlické věže visel malý zvonek tzv. mlatný, který ohlašoval, kdy se bude mláto z pivovaru prodávat. Po požáru 1747 byl přenesen na velkou věž, kde jako jediný „přežil“ požár v roce 1822. Na věži k roku 1902 visely čtyři zvony. Největším zvonem byl 1,24 m vysoký Zikmund, který byl ulit Petrem Pavlem Pernerem v Plzni roku 1824. Rovněž zde visely dva zvony, jež byly ulity v roce 1650. Oba zvony jsou zdobeny velmi podobně, mají na plášti plakety Ukřižovaný s Marií a Janem, menší figurky sv. Petra a Pavla a dále sem patří i postava Panny Marie. Tyto zvony připomínaly práci klatovského zvonáře Jana Pricqueye, nebyly však ulity v Klatovech, nýbrž v Norimberku. Čtvrtý zvon byl ulit plzeňským zvonářem Petrem Pavlem Pernerem roku 1824. Bezejmenný zvon měl v průměru 0,65 m a na výšku měřil 0,55 m.¹⁰⁷

¹⁰⁴ KOKAISL, Petr a Pavla KOKAISLOVÁ. *Kostely a kaple v domažlickém okrese: po stopách současných i zaniklých církevních památek*. 1. Praha: Nostalgie, 2009. ISBN 978-80-254-5441-1, s. 33.

¹⁰⁵ VANĚK, Ferdinand a Karel HOSTAŠ. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století: Politický okres domažlický*. Brno: GARN, 2015, s. 36.

¹⁰⁶ Římskokatolická farnost Domažlice. *Římskokatolická farnost Domažlice* [online]. Domažlice: Domažlice, 2019 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: http://farnostdomazlice.cz/?page_id=1318

¹⁰⁷ VANĚK, Ferdinand a Karel HOSTAŠ. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století: Politický okres domažlický*. Brno: GARN, 2015, s. 47-49.

3.8.4 Rekvizice roku 1917

Z děkanského kostela byly zrekvírovány nejen měděné a cínové drobné předměty, ale i zvony. Dne 30. dubna 1917 přišla do Domažlic rekviziční komise o čtyřech mužích. Domažlický děkanský úřad se snažil o co možná nejdější pozdržení rekvizice, zejména pak děkan Antonín Maerz. Přesto však zvony byly snímány z domažlických věží 1.-10. května 1917. Všechny zvony se rozezněly ještě naposledy 30. dubna. Děkanský kostel přišel o zvon jménem Václav. Tento zvon byl příliš veliký, a tak musel být ve věži roztlučen a po kusech snesen z věže. „Václav“ zvonil klekání i v poledne, také jím bylo zvoněno při svátcích nebo při pohřbech. Byl vysoký 88 cm a v průměru měřil 1,03 metru. Na plášti měl například obraz svatého Petra a Pavla. Roku 1650 byl ulit v Norimberku původně pro kostel U Svatých. Po požáru (r.1822) byl přenesen do děkanského kostela. Ve věži zůstal jen zvon Zikmund, jemuž bylo zabaveno „pouze“ srdce.¹⁰⁸

Rudolf Perner poslal z Českých Budějovic dne 1. dubna 1932 nový zvon „Václav“. Spolu s ním byly přivezeny zvony pro klášterní věž. Dne 10. dubna 1932 byly nové zvony vezeny v slavnostním průvodu a ve dvě hodiny odpoledne posvěceny. Následujícího dne byly zvony vytaženy do věží.

3.8.5 Zvony dnes

Zvony, které dnes zde visí, byly umístěny roku 1822 po velkém požáru města. Zikmund je největší zvon ve zvonici. Roku 1824 jej ulil Petr Pavel Perner z Plzně. S příslušenstvím váží téměř dvě tuny. Na plášti je vyobrazen reliéf sv. Zikmunda a mnoho latinských nápisů, které popisují politické události v Domažlicích před rokem 1822. „Zikmundem“ se zvoní před nedělními bohoslužbami a o církevních svátcích.

Druhý největší zvon byl ulit roku 1650 v Norimberku původně pro kostel U Svatých. Po požáru roku 1822 byl přenesen do domažlické věže a po přenesení posvěcen na „Marii“ (dříve nesl jméno Pavel). Spolu s ním byl přenesen i zvon Petr, který byl ale za druhé světové války odebrán. Zvon Marie, dříve zvaný i Poledník, váží 345 kg.

Třetí zvon váží 61 kg. Není příliš v dobrém stavu, proto se s ním zvoní co nejméně. Tento zvon zvaný Poledník (někdy se nazývá i Jan) měl velmi zajímavý osud. Roku 1729

¹⁰⁸ Státní oblastní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond AÚ Domažlice, inv. č. 40, Pamětní kniha děkanství královského města Domažlice, s. 112-113.

byl ulit v Praze zvonařem Zachariášem Dittrichem. Zvon putoval do kostela sv. Antonína Padnánského. Kostel byl však roku 1911 zbořen, a proto bylo zvon nainstalován do kaple sv. Jana Nepomuckého. Zde byl zavěšen do první světové války, kdy byl sejmут a uložen v muzeu. Odtud byl roku 1942 odebrán pro válečné účely. Po válce byl vrácen nepoškozený a umístěn do zvonice věže arciděkanského kostela.

Čtvrtý zvon byl ulit roku 1500 neznámým zvonařem. Tento zvonek váží pouhých 12 kg a je velmi jednoduše zdobený. Nese třikrát opakovaný nápis „hilf got (maria).“ Jmenuje se Advent, protože je jím zvoněno pouze o adventu každý den do 24. 12. vždy v 18 hodin.¹⁰⁹

3.9 Kostel sv. Vojtěcha ve Štáhlavech

3.9.1 Historie stavby

Majitel štáhlavského panství Jiří Petr Kokořovec z Kokořova nechal nad zámkem vybudovat šestibokou kapli svatého Vojtěcha v roce 1638. Konala se zde německá i česká kázání.¹¹⁰ Bohoslužby nechávala vrchnost sloužit sama nebo prostřednictvím svých úředníků. Ve Štáhlavech nebyl stálý duchovní, a tak mše sloužil plzeňský nebo prusínský farář. Původní kaple byla roku 1762 rozšířena Heřmanem Jakubem Černínem na chrám. Dle stavebních plánů lze soudit, že přestavbu mohl vytvořit Kilián Ignác Dietzenhofer. Chrám byl vysvěcen roku 1778 pražským biskupem Františkem Xaverem Tvrdým. Vojtěch Černín zřídil ve Štáhlavech farnost roku 1813. Zámek byl tak přeměněn na farní kostel se třemi kopulemi, jak jej známe dnes. Na štítu budovy ve výklenku se nachází socha svatého Vojtěcha, světce, jemuž je kostel zasvěcen. Hlavní oltář pochází z roku 1810 a byl vytvořen Ignácem Michalem Platzerem. Oltář byl darován Christianem Waldsteinem ze zámecké kaple v Nebílovech. Postranní oltář koupil hrabě Vojtěch Černín od Františkánů v Pasově a daroval jej štáhlavské farnosti.¹¹¹

3.9.2 Zvony v kostele

Ve věži kostela sv. Vojtěcha visely dva zvony. Ten menší z nich, původně ulitý roku 1668, byl znovu přelit v roce 1744 Josefem Pernerem. Tento zvonek váží pouhých 30 kilogramů.

¹⁰⁹ Římskokatolická farnost Domažlice. *Římskokatolická farnost Domažlice* [online]. Domažlice: Domažlice, 2019 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: http://farnostdomazlice.cz/?page_id=1318

¹¹⁰ PEČENÝ, Josef a Iveta BOČANOVÁ. *Štáhlavy včera a dnes: 1239-2016: 777 let od 1. písemné zmínky o obci Štáhlavy*. Štáhlavy: Obec Štáhlavy, 2016. ISBN 978-80-270-0945-9, s. 24.

¹¹¹ KEPKOVÁ, Jana, Jan JERMÁŘ, Roman BERKOVEC a Jaroslav ČECHURA. *Štáhlavy – pohled do historie*. Štáhlavy: obec Štáhlavy, 2019. ISBN 978-80-907200-0-8, s. 84

Na plášti lze najít reliéf sv. Vojtěcha a kokořovský a heissensteinský rodový znak. Druhý zvon zvaný Florián byl ulit 1814. Na jedné straně měl obrázek sv. Floriána a na druhé straně byl zobrazen sv. Jan a Pavel. Roku 1873 byl přelit plzeňskou zvonařskou firmou Juránek a Perner. Tento 90 kilogramů vážící zvon byl bohužel roku 1918 zabrán pro válečné účely. Z tohoto důvodu byl ulit nový zvon se jménem Václav. Nesl nápis: „Svatý Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím“ a na plášti měl obraz svatého Václava. Tento zvon byl o něco lehčí než předchozí, vážil o 20 kg méně. Byl rovněž ulit u Pernerera v Plzni. Slavnostně byl posvěcen místním farářem p. Radou dne 23. srpna 1919. I štáhlavský kostel postihla druhá vlna rekvizice. Zvon byl roku 1942 po Božím hodu velikonočním odvezen do Rokycan, pak do Prahy a následně do Hamburku. Na věži zůstal pouze jediný zvon, a to byl tzv. umíráček. V rámci dobrovolné sbírky byl vybrán dostatek financí na zhotovení nového zvonu. Zvon tentokrát ulil Rudolf Manoušek ve své zbraslavské firmě. Zvon vážící 98 kilogramů dostal opět jméno Václav. Dne 29. října 1971 byl vysvěcen pražským biskupem Kajetánem Matouškem za účasti 15 duchovních z vikariátu jako hostí.¹¹²

¹¹² KEPKOVÁ, Jana, Jan JERMÁŘ, Roman BERKOVEC a Jaroslav ČECHURA. *Štáhlavy – pohled do historie*. Štáhlavy: obec Štáhlavy, 2019. ISBN 978-80-907200-0-8, s. 81-82.

Závěr

Zvony jsou ozdobou sakrálních staveb, jsou však nejdražší součástí vybavení kostelů a chrámů. Lidé dokázali v relativně krátkém čase vybrat dostatek peněz na výrobu nového zvonu. Dokonce i ti nejchudší lidé, jak nás informují například farní kroniky, vždy přispěli třeba i menším finančním obnosem. To svědčí o důležitosti zvonu pro křesťanský lid a obecně pro tehdejší (a snad i současný) veřejný prostor. Zvon svolává lid k bohoslužbě, zvon upozorní na nedaleký požár, zvon oznamuje klekání, zvoní při svátcích a pohřbech. Zvony na základě svých funkcí dostávaly i příslušná jména. O tom, jak moc jsou zvony pro věřící důležité, svědčí i proces tzv. svěcení zvonů. Je to událost, na kterou se sjíždí lid z okolí. Zářným příkladem důležitosti zvonů bylo jejich bránění před rekvizicí. Zvony byly hlavně za světových válek využívány pro výrobu děl a zbraní. V kostele sv. Petra a Pavla v Kralovicích byl zvon na počátku druhé světové války sňat z věže a zahrabán do země, aby jej vojáci nemohli roztavit pro válečné účely. Naopak v Plzni nebo Rokycanech se městská rada a duchovní snažili pozdržet rekvizice největších zvonů a usilovali o ponechání alespoň jednoho zvonu.

Cílem práce bylo připomenout náročnost zvonařské práce a vytvořit základní přehled o osudech konkrétních zvonů v sakrálních stavbách v Plzeňského kraje.

První část práce popisovala všechny části zvonu, složitý výrobní proces, ale také akustické vlastnosti nebo výtvarnou výzdobu zvonu. Druhá část pojednávala o zvonařství jako o původním středověkém řemeslu, kdy se zvonařině věnovali zprvu konváři. Tato kapitola představuje vývoj řemesla v českých zemích od 13. století až k výraznému úpadku v době pobělohorské a následně až po období po druhé světové válce. Třetí kapitola se věnovala konkrétním zvonům z vybraných měst z okresů v Plzeňském kraji. V každém oddílu nejprve byla popsána historie dané stavby, poté vždy následoval popis všech zvonů, které kdy byly do věže dané stavby instalovány.

K vytvoření této práce jsem studovala odbornou literaturu. Další informace byly čerpány z archivních materiálů (dobové fotografie, novinové články) z okresních archivů Plzeňského kraje. V některých archivech byly poskytnuty ke studiu veškeré materiály týkající se církevní tematiky, avšak bylo zde jen velmi málo zmínek o konkrétních zvonech, nebo žádné. Ve farních kronikách, které byly k dispozici, byly nalezeny informace pouze z

20. století, z předchozích období téměř žádné a pokud ano, tak výhradně latinsky. Vybrané zvony nebylo možno ve většině stavbách prohlédnout a zdokumentovat. Častým důvodem byla nekvalitní konstrukce schodů či žebříků, velmi malý prostor v okolí zvonů nebo chatrná konstrukce věže. Někteří faráři nechtěli povolit vstup do věží, s některými nemohlo dojít ke komunikaci z důvodu jejich neochoty. Přesto však vznikl jakýsi základní výběr nejdůležitějších zvonů Plzeňského kraje, který by po dalším zkoumání mohl být ucelenější a bohatší o další informace o zvonech. Další výzkum by tak mohl být doplněn kupříkladu o stručné životopisy zvonařů a o zajímavosti z jejich náročného řemesla.

Summary

This bachelor's thesis deals with bells of ten sacral buildings in the Pilsen region. Bells are most important part of sacral buildings. Every bell has another kind of its history. Every bell has different profile or sound.

The main purpose of this bachelor's thesis was research bells of the sacral buildings in the Pilsen region. That means that bells were research from process of its creation to its installment into a steeple.

This thesis consists of three parts. The first part of the thesis is focused on campanology, a science which examining bells. This part is based on description parts of bell such as the body or head of bell. This thesis describes also the making progress and another features for example acoustic qualities.

The second part describes a progress of Czech campanology craft. This craft is really old. This craft started to existence in 13th century, this century is signified as the golden era of campanology in Czech country. This trade was really successful for four centuries. A decline of this trade became in 17th century after the battle of White Mountain in 1620. The next decline came up during world wars. The bells were confiscated in order to made new weapons for soldiers.

The third part is the largest one of this bachelor's thesis. This part describes selected bells from churches in the biggest towns in the Pilsen region. All buildings have been selected by their location and its special meaning for local inhabitants. There is a history of every sacral building at beginning of each chapter. Then follows informations about bells in churches. There is a history of every bell which was situated in a steeple though the ages.

In the annex of this bachelor's thesis there are photographs of sacral buildings and its bells that helps to provide more detailed description.

Seznam použité literatury

Archivní prameny

Státní oblastní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond AÚ Domažlice, inv. č. 40, Pamětní kniha děkanství královského města Domažlice, s. 112-113.

Vydané prameny

BĚL, Jiří. *Malý průvodce po chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Přešticích*. Přeštice: Spolek pro záchranu historických památek na Přešticku, 2009.

BÍLEK, Jiří. *Klatovské kostely*. Klatovy: Římskokatolická farnost, 2001. ISBN 80-238-9590-7.

BRANIŠ, Josef. *Zvon: Nauka o zvonu*. České Budějovice: (vlastním nákladem), 1892. ISBN neuvedeno.

BUKAČOVÁ, Irena, Jiří FÁK a Karel FOUČEK. *Severní Plzeňsko: Landkreis Pilsen Nord*. 2., rozš. a upr. vyd. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2001. Historicko-turistický průvodce. ISBN 80-861-2523-8.

BUKAČOVÁ, Irena. *Kostel sv. Petra a Pavla v Kralovicích*. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2010. ISBN 978-80-87185-11-7.

CIRONIS, Petros. *První světová válka a Rokycansko: svědectví kronik, seznam padlých*. Rokycany: Okresní archiv, 1989.

EBERLE, Josef. *Stručný průvodce kostelem sv. Petra a Pavla v Kralovicích: L.P. 1948*. [Praha: Melantrich, 1948].

HAVELKA, Antonín. *Nové zvony plzeňské Anna, Marie, Bárta: pamětní kniha k slavnému dni 25. října 1931, kdy nové zvony byly posvěceny a svému účelu odevzdány*. Plzeň: Antonín Havelka, 1931.

HOFMAN, Karel. *Kostel Panny Marie Sněžné v Rokycanech: Historie – současnost – děkanové*. Rokycany: Karel Hofman, 1991.

HOSTAŠ, Karel a Ferdinand VANĚK. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. XXV: Politický okres přeštický*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907.

JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Zapomenutá řemesla: Vyprávění o lidech a věcech*. Praha: Svoboda, 1984. ISBN 25-126-84.

KEPKOVÁ, Jana, Jan JERMÁŘ, Roman BERKOVEC a Jaroslav ČECHURA. *Štáhlavy – pohled do historie*. Štáhlavy: obec Štáhlavy, 2019. ISBN 978-80-907200-0-8.

KOKAISL, Petr a Pavla KOKAISLOVÁ. *Kostely a kaple v domažlickém okrese: po stopách současných i zaniklých církevních památek*. 1. Praha: Nostalgie, 2009. ISBN 978-80-254-5441-1.

KUČA, Karel a Pavel RAJSKÝ. *České, moravské a slezské zvonice*. 1. vyd. Praha: Libri, 1995, ISBN 80-7277-018-7.

KUČA, Karel. *Zděné zvonice České republiky*. Praha: Academia, 2015. Průvodce (Academia). ISBN 978-80-200-2445-9.

LUNGA, Radek a Jaroslav SOLAŘ. *Kostelní věže a zvonice: Kampanologie, navrhování, poruchy, rekonstrukce a sanace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-1236-9.

MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6.

MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvony z České*. Česká: Obec Česká, 2017. ISBN neuvedeno.

MRKVIČKA, Jan Nepomuk. *Popis a historicko-architektonický průvodce barokním chrámem Nanebevzetí Panny Marie v Přešticích*. Přeštice: Spolek pro záchranu historických památek na území Přešticka, 2000. ISBN 80-238-5300-7.

MRKVIČKA, Jan Nepomuk. *Průvodcovský text*. Nepublikováno. Přeštice, 2006.

PEČENÝ, Josef a Iveta BOČANOVÁ. *Štáhlavy včera a dnes: 1239-2016: 777 let od 1. písemné zmínky o obci Štáhlavy*. Štáhlavy: Obec Štáhlavy, 2016. ISBN 978-80-270-0945-9.

PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století.: Politický okres Kralovický*. Praha: Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912.

PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. IX: Politický okres rokycanský*. Praha: Nákladem Archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a

umění, 1900.

RUBÁŠ, Iwan. *Zajímavosti klatovského náměstí I*. Klatovy: Majka, 2012.

RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství: studie kulturní, kterou zdělal Antonín Rybička*. V Praze: Královská česká společnost nauk, 1885. ISBN neuvedeno.

SOUKUP, Jan. *Katedrála svatého Bartoloměje v Plzni*. Plzeň: Agentura David a Jakub, 2012. ISBN 978-80-260-3592-3.

SÝKOROVÁ, Lenka a Vít ASCHENBRENNER. *Klatovy: historie, kultura, lidé*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-018-0.

VANĚK, Ferdinand a Karel HOSTAŠ. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století: Politický okres domažlický*. Brno: GARN, 2015.

VANĚK, Ferdinand, Karel HOSTAŠ a F. A. BOROVSÝ. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století: Politický okres klatovský*. Brno: GARN, 2015.

VÁŇOVÁ, Ladislava a Zdeněk PROCHÁZKA. *Klatovy město*. 2. vydání. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2000. Historicko-turistický průvodce. ISBN 80-861-2518-1.

WAGNER, Václav. *Jesuitský kostel v Klatovech*. Praha: Vyšehrad, 1940.

Periodika

Farní věstník západočeských osad. Plzeň: Arciděkanství Plzeň, 1925, IV. Ročník, (6. Číslo).

VEJVODOVÁ, Miroslava. Biskup požehnal novým zvonům. *Plzeňský deník*. 2014, s.1.

VEJVODOVÁ, Miroslava. V Nizozemí odlili Bartoloměje. *Plzeňský deník*. Plzeň, 2014, 23. 10. 2014.

VESELÁ, Dana. Plzeň spojí 17. ledna čtyři průvody. *Plzeňský deník*. Plzeň, 2014, 29. 12. 2014.

Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska. Mariánská Týnice, 1999, IX. Ročník (3).

Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska. Mariánská Týnice, 1995, VIII. Ročník (4. Číslo).

Internetové zdroje

BOREK, David. Rokycany: Encyklopedie Rokycanska. *Rokycany* [online]. Rokycany: Rokycany, 2010 [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <http://encyklopedierokycan.sweb.cz/masarykovonamesti6.html>.

Katedrála svatého Bartoloměje. *Wikipedie* [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1la_svat%C3%A9ho_Bartolom%C4%9Bje

Pamětní kniha fary Kralovice 1907-1961. *Porta fontium* [online]. [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: http://www.portafontium.eu/iipimage/30660429/soap-ps_00518_fara-kralovice-1907-1961_0020

Římskokatolická farnost Domažlice. *Římskokatolická farnost Domažlice* [online]. Domažlice: Domažlice, 2019 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: http://farnostdomazlice.cz/?page_id=1318

Zvon Jan Nepomucký: Zvon přátelství. *Oficiální stránky města Přeštice* [online]. Přeštice: Město Přeštice, 2018 [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: <https://www.prestice-mesto.cz/mesto/foto-a-video/fotogalerie/zvon-sv-jan-nepomucky-zvon-pratelstvi-227cs.html>

Seznam příloh

Obrázek 1 - Katedrála sv. Bartoloměje v Plzni

Obrázek 2 - Rozbíjení zvonu Bartoloměj

Obrázek 3 - Svěcení zvonů 1931 - Bartoloměj, Marie, Anna

Obrázek 4 - Zvony Marie, Hroznata, Jan Nepomucký a Bartoloměj

Obrázek 5 - Kostel Panny Marie Sněžné v Rokycanech

Obrázek 6 - Zvon svatá Barbora

Obrázek 7 - Zvon sv. Michal

Obrázek 8 - Zvon sv. Václav

Obrázek 9 - Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Přešticích

Obrázek 10 - Sejmutí zvonů dne 19.3. 1942

Obrázek 11 - Zvon Umíráček

Obrázek 12 - Zvon Marie

Obrázek 13 - Zvon Nový

Obrázek 14 - Zvon Starý

Obrázek 15 - Zvon Jan Nepomucký – zvon přátelství

Obrázek 16 - Kostel sv. Petra a Pavla v Kralovicích

Obrázek 17 - Zvon Petr

Obrázek 18 - Jezuitský kostel v Klatovech

Obrázek 19 - Bílá věž v Klatovech

Obrázek 20 - Černá věž v Klatovech

Obrázek 21 - Zvon Vondra

Obrázek 22 - Arciděkanský kostel Narození Panny Marie v Domažlicích

Obrázek 23 - Slavnostní průvod se zvony 1932

Obrázek 24 - Zvon Zikmund

Obrázek 25 - Kostel sv. Vojtěcha ve Štáhlavech

Obrázek 26 - Zvon ulitý roku 1668

Obrázek 27 - Nový zvon ze svěcení roku 1971

Přílohy

Obrázek 1 - Katedrála sv. Bartoloměje v Plzni¹¹³

Obrázek 2 - Rozbíjení zvonu Bartoloměj¹¹⁴

¹¹³ Soubor: Katedrála sv. Bartoloměje od jz., Náměstí Republiky, Plzeň, 15. 2. 2017.png. (2017, 17. února). *Wikimedia Commons, bezplatné úložiště médií*. Načteno 09:18, 24. dubna 2020 z https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Katedr%C3%A1la_sv._Bartolom%C4%9Bje_od_jz_._N%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD_Republiky,_Plze%C5%88,_15._2._2017.png&oldid=233984107.

¹¹⁴ AMP, fond Katedrála sv. Bartoloměje – zvony, poř. č.: 06627, Sig.: LP410/371, Obsah: Plzeň – rozbíjení zvonu Bartoloměje v lednu 1917, časový rozsah: 1917

Obrázek 3 - Svěcení zvonů 1931 - Bartoloměj, Marie, Anna¹¹⁵

Obrázek 4 - Zvony Marie, Hroznata, Jan Nepomucký a Bartoloměj¹¹⁶

Obrázek 5 - Kostel Panny Marie Sněžné v Rokycanech¹¹⁷

¹¹⁵ AMP, fond Katedrála sv. Bartoloměje, p. číslo: 09120-09122, sign.: kartotéka, obsah: svěcení zvonů 1931 - Bartoloměj, Marie, Anna, časový rozsah: 1931

¹¹⁶ foto: pí Staňková, 15.11. 2014

¹¹⁷ Soubor: RokycanyA.jpg. (2015, 6. dubna). *Wikimedia Commons, bezplatné úložiště médií*. Načteno 09:15, 24. dubna 2020 z

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:RokycanyA.jpg&oldid=156054092>

Obrázek 6 - Zvon svatá Barbora¹¹⁸

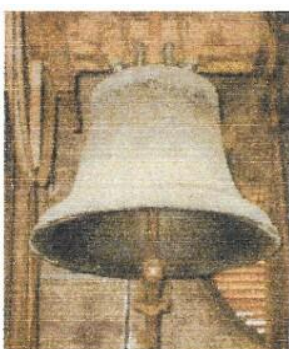
ZVON SVATÁ BARBORA

Obrázek 7 - Zvon sv. Michal¹¹⁹

ZVON SVATÝ MICHAL

Obrázek 8 - Zvon sv. Václav¹²⁰

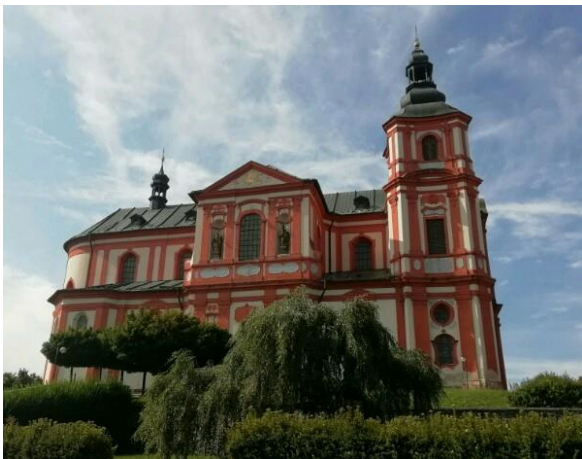
ZVON SVATÝ VÁCLAV

¹¹⁸ Archiv farnosti v Rokycanech

¹¹⁹ Archiv farnosti v Rokycanech

¹²⁰ Archiv farnosti v Rokycanech

Obrázek 9 - Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Přešticích¹²¹

Obrázek 10 - Sejmутí zvonů dne 19.3. 1942¹²²

Obrázek 11 - Zvon Umíráček¹²³

¹²¹ Foto: autorka práce

¹²² Archivní snímek Spolku pro záchranu historických památek Přešticka.

¹²³ Archivní snímek Spolku pro záchranu historických památek Přešticka.

Obrázek 12 - Zvon Marie¹²⁴

Obrázek 13 - Zvon Nový¹²⁵

Obrázek 14 - Zvon Starý¹²⁶

¹²⁴ Archivní snímek Spolku pro záchranu historických památek Přešticka.

¹²⁵ Archivní snímek Spolku pro záchranu historických památek Přešticka.

¹²⁶ Archivní snímek Spolku pro záchranu historických památek Přešticka.

Obrázek 15 - Zvon Jan Nepomucký – zvon přátelství¹²⁷

Obrázek 16 - Kostel sv. Petra a Pavla v Kralovicích¹²⁸

¹²⁷ Foto z 18.5.2019, archivní snímek Spolku pro záchranu historických památek Přešticka

¹²⁸ Soubor: Kralovice kostel 04.JPG. (2020, 15. února). *Wikimedia Commons*, *bezplatné úložiště médií*. Načteno 09:12, 24. dubna 2020 z https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Kralovice_kostel_04.JPG&oldid=394729044 .

Obrázek 17 - Zvon Petr¹²⁹

Obrázek 18 - Jezuitský kostel v Klatovech¹³⁰

¹²⁹ Archivní snímek Spolku Gryspek

¹³⁰ Soubor: Barokní kostel na náměstí - Klatovy.JPG. (2019, 18. září). *Wikimedia Commons, bezplatné úložiště médií*. Načteno 09:35, 24. dubna 2020 z https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Barokn%C3%AD_kostel_na_n%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD_-_Klatovy.JPG&oldid=366819085 .

Obrázek 19 - Bílá věž v Klatovech¹³¹

Obrázek 20 - Černá věž v Klatovech¹³²

¹³¹ Soubor: Bílá věž Klatovy.jpg. (2017, 27. ledna). *Wikimedia Commons, bezplatné úložiště médií*. Načteno 09:40, 24. dubna 2020
z https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:B%C3%AD1%C3%A1_v%C4%9B%C5%BE_Klatovy.jpg&oldid=231159620 .

¹³² Soubor: Klatovy Černá věž (5) .jpg. (2019, 18. září). *Wikimedia Commons, bezplatné úložiště médií*. Načteno 09:33, 24. dubna 2020

Obrázek 21 - Zvon Vondra¹³³

Obrázek 22 - Arciděkanský kostel Narození Panny Marie v Domažlicích¹³⁴

z [https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Klatovy_%C4%8Cern%C3%A1_v%C4%9B%C5%BE_\(5\).jpg&oldid=366818501](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Klatovy_%C4%8Cern%C3%A1_v%C4%9B%C5%BE_(5).jpg&oldid=366818501) .

¹³³ Soukromý archiv p. Rubáše, foto: 10. 5. 2008

¹³⁴ Soubor: Domažlice – Děkaný kostel p. Marie A.JPG. (2017, 12. června). *Wikimedia Commons*, *bezplatné úložiště médií*. Načteno 09:22, 24. dubna 2020

z https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Doma%C5%BEllice_-_D%C4%9Bkansk%C3%BD_kostel_p._Marie_A.JPG&oldid=247503707 .

Obrázek 23 - Slavnostní průvod se zvony 1932¹³⁵

Obrázek 24 - Zvon Zikmund¹³⁶

¹³⁵ Státní oblastní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond AÚ Domažlice, inv. č. 40, Pamětní kniha děkanství královského města Domažlice, str. 132.

¹³⁶ Dostupné z: <https://www.domazlice.eu/o-domazlicich/pamatky/pamatky-v-domazlicich/kostel-narozeni-panny-marie-355cs.html>

Obrázek 25 - Kostel sv. Vojtěcha ve Št'áhlavech¹³⁷

Obrázek 26 - Zvon ulitý roku 1668¹³⁸

¹³⁷ Foto: autorka práce

¹³⁸ KEPKOVÁ, Jana, Jan JERMÁŘ, Roman BERKOVEC a Jaroslav ČECHURA. *Št'áhlavy – pohled do historie*. Št'áhlavy: obec Št'áhlavy, 2019. ISBN 978-80-907200-0-8, s. 84.

Obrázek 27 - Nový zvon ze svěcení roku 1971¹³⁹

¹³⁹ KEPKOVÁ, Jana, Jan JERMÁŘ, Roman BERKOVEC a Jaroslav ČECHURA. *ŠtĀhlavy – pohled do historie*. ŠtĀhlavy: obec ŠtĀhlavy, 2019. ISBN 978-80-907200-0-8, s. 85.